

UPPSALA
UNIVERSITET

När filologerna refererar

En referensanalys av svenska doktorsavhandlingar
i ämnet latin

Erik Ramstedt

Institutionen för ABM

Uppsatser inom biblioteks- & informationsvetenskap ISSN 1650-4267

Masteruppsats, 30 högskolepoäng, 2018, nr. 748

Författare/Author

Erik Ramstedt

Svensk titel

När filologerna refererar: En referensanalys av svenska doktorsavhandlingar i ämnet latin.

English title

When Philologists cite: A Citation Analysis of Swedish Doctoral Dissertations in the Subject Field of Latin.

Handledare/Supervisor

Björn Hammarfelt

Abstract

This study presents a citation analysis of 20 doctoral dissertations in the subject field of Latin which is part of the broader field of classical philology. The dissertations were all written at Swedish universities and were published during two measurement periods between 1979-2017.

The aim of the study is to provide a basis for decision-making for librarians who are responsible for collections of books and journals on classical philology at Swedish university libraries.

The study takes as its starting point and theoretical background a citation analysis made by Gregory A. Crawford and published in an article in 2013. That citation analysis was made with a philological journal as empirical object and found a remarkable stability over time in citation practices by scholars involved in classical philology especially regarding the language, age and type of material cited. With Crawfords results as background this present study finds similar patterns of stability in citation practices in the Swedish dissertations analysed.

The conclusion of this study is that Swedish university libraries should retain their older books on classical philology as well as continue to develop their collections with books as well as journals written in the English, German, French, and Italian languages.

This is a two years master's thesis in Library and Information Science.

Ämnesord

Biblioteks- och informationsvetenskap, bibliometri, klassisk filologi, latin, latinister

Key words

Library science; Information science, Bibliometrics, Classical philology, Latin language, Classicists

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	3
Förteckning över tabeller	4
Förteckning över figurer	5
Första huvuddelen. Inledning	7
Syften och frågeställningar	9
Bibliometri	10
Referensanalys	11
Varför finns referenser och referensanalys?	13
Referenser och referensanalys inom humaniora	14
Forskningsöversikt	15
Forskningsöversikt språk. Det engelska språkets dominans	16
Forskningsöversikt materialtyp. Tidskrifternas ökande betydelse?	17
Forskningsöversikt. Referensernas ålder	19
Forskningsöversikt. Elektroniska resurser som materialtyp	21
Mina frågeställningar i relation till Crawfords resultat	22
Metod	26
Metod. Kategorier för språk	27
Metod. Kategorier för materialtyp	28
Metod. Definitioner av materialtyp	29
Metod. Referensernas ålder	31
Fler metodval	32
Avhandlingarna	33
Andra huvuddelen. Resultat och analys	37
Referensernas språk	37
Referensernas materialtyp	41
Referensernas ålder	44
Referensernas ålder utan latinska utgåvor	45
Materialtyp nedbrutet till två kategorier	47
Avhandlingarna. Antal sidor och referenser	49
Tredje huvuddelen. Slutdiskussion	52
Metoddiskussion	52
Frågeställningar och syften	54
Forskningsidéer	57
Sammanfattning	59
Käll- och litteraturförteckning	61

Förteckning över tabeller

1. Crawford och Tucker. Språkfördelning i procent. Sid. 23.
2. Crawford och Tucker. Fördelning av materialtyp i antal. Sid. 23.
3. Crawford och Tucker. Fördelning av materialtyp i procent. Sid. 24.
4. Crawford och Tucker. Utveckling tidskrifter-böcker i procent. Sid. 24.
5. Crawford och Tucker. Genomsnittlig ålder på referenser. Sid. 25.
6. Min undersökning. Avhandlingar mätperiod 1. 1979-1989. Sid. 34.
7. Min undersökning. Avhandlingar mätperiod 2. 2007-2017. Sid. 35.
8. Min undersökning. Fördelning språk mätperiod 1. 1979-1989. Sid. 37.
9. Min undersökning. Fördelning språk mätperiod 2. 2007-2017. Sid. 38.
10. Min undersökning. Procentuell förändring spark mätperiod 1-2. Sid. 39.
11. Min undersökning. Referenser i förhållande till avhandlingens språk med de engelskspråkiga avhandlingarna undantagna. Sid. 39.
12. Min undersökning. Referenser i förhållande till avhandlingens språk med de engelskspråkiga avhandlingarna medtagna. Sid. 40.
13. Min undersökning. Referenser per materialkategori i antal och procent. 1979-1989. Sid. 41.
14. Min undersökning. Referenser per materialkategori i antal och procent. 2007-2017. Sid. 42.
15. Min undersökning. Referenser per materialkategori. Procentuell förändring mellan de två mätperioderna. Sid. 43.
16. Min undersökning. Förändring av referensernas genomsnittliga ålder mellan de två mätperioderna. Med de latinska textutgåvorna medtagna. Sid. 44.
17. Min undersökning. Förändring av referensernas genomsnittliga ålder mellan de två mätperioderna. Med de latinska textutgåvorna undantagna. Sid. 45.
18. Min undersökning. Referenserna sorterade i endast kategorierna tidskrift och övriga. Övriga representerar här alla kategorier utom tidskrift. Sid. 47.
19. Min undersökning. Sidantal och antal referenser per avhandling 1979-1989. Sid. 48.
20. Min undersökning. Sidantal och antal referenser per avhandling 2007-2017. Sid. 49.
21. Min undersökning. Genomsnittligt sidantal per avhandling i de två mätperioderna samt procentuell förändring. Sid. 49.
22. Min undersökning. Genomsnittligt antal referenser per avhandling i de två mätperioderna samt procentuell förändring. Sid. 49.

Förteckning över figurer

1. Min undersökning. Förändring språk mellan mätperiod 1 och 2. Sid. 37.
2. Min undersökning. Förändring materialtyp mellan mätperiod 1 och 2. Sid. 41.

Första huvuddelen

Inledning

Denna uppsats presenterar en referensanalys av 20 doktorsavhandlingar i ämnet latin som är författade vid svenska universitet mellan år 1979 och 2017. Förebilden för den undersökning jag avser att bedriva under detta uppsatsarbete är en artikel av Gregory A. Crawford från 2013 som redovisar en referensanalys utförd på två årgångar, 1986 och 2006, av den amerikanska filologiska tidskriften *Transactions of the American Philological Association*. Den övergripande frågeställningen för denna referensanalys var att se hur forskare inom det akademiska forskningsområdet klassisk filologi, i detta fall begränsat till latin och grekiska, hade förändrat sitt refereringsmönster under den då aktuella perioden av 20 år. Ett syfte med undersökningen var att bereda beslutsunderlag för bibliotekarier som hanterar samlingar inom detta forskningsområde klassisk filologi.

Den metod som valdes för referensanalysen hade använts vid en tidigare undersökning av samma tidskrifts årgångar 1956-1957 genomförd av B.R. Tucker. Metoden tog i beaktande samtliga referenser i de aktuella årgångarna av tidskriften *Transactions of the American Philological Association* med avseende på vissa kategorier såsom det refererade dokumentets språk, materialtyp och ålder.

Artikelförfattaren, Crawford, redogör för tidigare forskning inom referensanalys och konstaterar att metoden är en stöttepelare inom biblioteks och informationsvetenskap. Han konstaterar samtidigt att det inom det filologiska forskningsfältet klassiska språk finns ett underskott på vetenskapliga artiklar som är tillägnade denna metod.¹

I presentationen av resultatet redovisas även resultatet från 1956-1957 års referensanalys som första mätpunkt. Detta första resultat visar sig i flera avseenden förebåda en stabil utveckling över de kommande 60 åren åtminstone när det gäller fyndet att klassiska filologer under sin forskning fortsatt verkar ägna sig åt att konsultera äldre monografier samt grammatiska, syntaktiska och metrisk lexikon, gärna från 1800-talet och gärna på tyska. Men när det gäller språk visade resultaten en förändring över tid. Referenser till texter på det engelska språket uppgick i den amerikanska filologiska tidskriften som var referensanalysens objekt år 1956

¹ Crawford (2013). s. 215.

fortfarande till mindre än hälften av det totala antalet referenser. Den europeiska, och framförallt den tyskspråkiga, filologiska litteraturen behöll alltså ännu vid mitten av 1950 sin starka ställning även i USA. Detta skulle dock komma att förändras. Resultaten i två följande amerikanska referensanalyser visar tydliga trender som fortsätter i samma riktning från Tuckers första mätpunkt och över de följande. Referenser till texter på engelska ökar i antal medan de på tyska minskar. Även referenser till texter på franska minskar.

Samtidigt visar undersökningen att referenser till monografier ökar i antal medan referenser till tidskrifter, årsböcker och encyklopedier minskar. Den genomsnittliga åldern på källorna ligger dock över tiden kvar på ca 25 år. Detta sista lyfts i artikeln fram som det mest anmärkningsvärda resultatet.² Bibliotekarier som hanterar samlingar ägnade klassiska språk, i USA, bör alltså inte förpassa sina äldre monografier till magasinet.

Mot bakgrund av ovanstående resultat avser jag att i detta uppsatsarbete göra en liknande undersökning på svensk mark. Av skäl som jag kommer att redogöra för längre fram kommer jag dock inte att använda mig av filologiska tidskrifter som empiriskt objekt utan istället doktorsavhandlingar i ämnet latin som är författade vid svenska universitet. Jag avser alltså att försöka se om det finns en motsvarande förändring över tid avseende referering av tysk-, fransk- och italiensk-språkig litteratur gentemot engelskspråkig litteratur i dessa på svensk mark författade avhandlingar. Relationen mellan tidskriftsartiklar och annan litteratur kommer att undersökas liksom åldern på de refererade texterna. Aspekten med texternas ålder är intressant eftersom det empiriska materialet för min studie utgörs av avhandlingar inom ämnet latin. Inom den klassiska filologin är nämligen teorier från filologer från 1800-talet och tidigt 1900-tal fortfarande användbara.³ Detta beror på att de klassiska språken och de bevarade texterna inte förändras. Den klassiska filologin skiljer sig härvidlag från många andra discipliner där företrädesvis den senaste forskningen betraktas som intressant.

När det gäller mina resultat kommer jag i slutdiskussionen att begagna mig av de teoretiska begreppen *urban fields* och *rural fields* för att se om dessa kan bidra till förståelsen av resultaten. Dessa begrepp som utvecklades av Tony Becher och Paul R. Trowler syftar till att förklara skillnader i beteenden hos forskare som är verksamma inom olika forskningsområden.

Varför är då detta intressant? Jo som beslutsunderlag för de bibliotekarier som ansvarar för samlingar i ämnet latin och även det bredare ämnesområdet klassisk filologi. Kan de förpassa tysk, fransk och italiensk litteratur till magasin eller destruktion? Kan de göra detsamma med böcker från 1800-talet? Mitt antagande är därutöver att utvecklingen i Sverige inte skulle visa samma förflyttning till förmån

² Crawford (2013). s. 223.

³ Crawford (2013). s. 223.

för engelskspråkig litteratur som den amerikanska undersökningen visade. Slutligen kan resultatet vara intressant för de personer som har att besluta om hur mycket som ska satsas på prenumerationer respektive licensiering av tryckta och elektroniska tidskrifter inom klassisk filologi vid svenska universitet.

Efter denna korta inledning kommer jag i uppsatsen första huvuddel att ge en kort framställning av mina syften och frågeställningar. Dessa syften och frågeställningar kommer att beskrivas mer utförligt längre fram i denna första huvuddel. Jag kommer även att ge en översiktlig presentation av bibliometriska metoder samt följa upp med en aningen mer ingående diskussion kring den bibliometriska metoden referensanalys vilken är den som kommer att begagnas i denna undersökning. Därefter följer en forskningsöversikt som främst fokuserar på de referensanalyser inom klassisk filologi som utgör förebild och måttstock för min undersöknings syfte. Forskningsöversikten följs upp av att jag mer ingående framställer mina frågeställningar. Dessa kommer att sätta min egen undersökning av svenska förhållanden i relation till tidigare referensanalyser inom klassisk filologi som, mig veterligen, uteslutande har bedrivits på amerikansk mark. Framställningen av frågeställningarna följs sedan upp av ett metodavsnitt där jag beskriver och definierar de kategorier i vilka jag kommer att sortera referenserna som jag kommer att skörda ur de 20 doktorsavhandlingarna som utgör det empiriska materialet för denna undersökning. Uppsatsens första huvuddel avslutas med att jag presenterar just dessa 20 avhandlingar tillsammans med vissa uppgifter som kan vara av värde för förståelsen av deras inverkan på undersökningens resultat.

Syften och frågeställningar

Undersökningens första syfte är att bereda beslutsunderlag åt de personer som har att besluta över boksamlingar berörande forskningsämnet latin och även klassisk filologi i bredare mening vid svenska universitetsbibliotek. Nämligen sådana beslut som har att göra med gallring av äldre böcker och böcker på andra språk än svenska och engelska. Undersökningens andra syfte är att i någon mån ge beslutsunderlag åt de personer som vid svenska universitet har att besluta om i vilken grad man ska satsa pengar på prenumerationer och/eller licensieringar av tidskrifter ägnade klassisk filologi i tryckt och/eller elektronisk form. För att uppnå dessa syften ställer jag nedanstående frågor till mitt svenska material. Frågorna är ställda på ett sådant sätt att resultaten från Crawford's studie utgör referenspunkten.

Avseende språk: Kommer det empiriska materialet i min svenska undersökning att visa på liknande tillväxt i det engelska språkets betydelse på bekostnad av tyska, franska och italienska?

Avseende materialtyp: Kommer materialet i min undersökning att visa en liknande relation mellan tidskrifter och övrigt material som den amerikanska undersökningen visade?

Avseende ålder: Kommer materialet i min undersökning att visa på liknande stabil och hög genomsnittlig ålder på de dokument som det refereras till?

Avseende uppsatsens syften: Vad kan svaren på ovanstående tre frågor ha att säga i relation till de två syften som min undersökning är tillägnad?

De resultat jag förhåller mig till i dessa frågor kommer alltså att presenteras längre fram i denna första huvuddel i det avsnitt som behandlar mina syften och frågeställningar i relation till Crawfords studie. Här följer nu först en beskrivning och ett resonerande kring bibliometri generellt och referensanalys mer specifikt.

Bibliometri

Bibliometri är mätandet av kvantitativa aspekter hos vetenskapliga texter samt av hur dessa sprids och används i forskarsamhället. Bibliometriska metoder kan användas för att identifiera och tydliggöra dolda mönster och beteenden hos grupper av forskare inom skilda discipliner. De kan även visa på interna karakteristika i en enskild text eller hos en författare.⁴

Beroende på vilken typ av information man vill analysera används olika engelska termer för att beskriva respektive metod. Sådana termer är *informetrics*, *webometrics*, *scientometrics* och *cybermetrics*.⁵ Till denna uppräknings får man även addera termen *altmetrics*. Denna av förklarliga skäl relativt nya metod är ägnad att studera texter som publiceras på sociala medier. En tanke bakom denna metod är att mäta genomslag som går utöver det som kan skönjas genom mätandet av referenser i vetenskapliga tidskrifter.⁶

Viktigt att framhålla när man diskuterar bibliometriska metoder är att de inte är ägnade att analysera en texts *inre* egenskaper, alltså de saker som har att göra med det budskap som texten vill förmedla vare sig detta är en vetenskaplig slutsats av något slag eller ett stämningsslag i en dikt. Istället undersöker man yttre egenskaper såsom frekvenser av ord och saker som går att säga om författaren avseende anknytningar till institutioner eller andra författare. Analys av egenskaper hos referenser är även en viktig bibliometrisk metod som närmare kommer att

⁴ Schneider & Borlund (2004). s. 526.

⁵ Wilson (2016). s. 50.

⁶ Daniel, Ochsner & Hug (2016). s. 123.

diskuteras i nästa avsnitt. Det bör alltså framhållas att den som vill tillämpa en bibliometrisk forskningsmetod på en text inte behöver läsa densamma först.⁷

Bibliometriska metoder har i någon mån använts under hela 1900-talet men ett stort steg i metodernas utveckling togs under 1960-talet i och med skapandet av Science Citation Index (SCI). Tanken bakom denna databas var att om en forskare läste en artikel av en annan forskare så skulle han eller hon ha nytta av att veta vilka andra forskare som hade refererat till just den artikeln. Den nyttan består i sin tur av att de artiklar som refererar till den ursprungliga artikeln kan ha utvecklat dess tankegångar ytterligare och på så vis skapat ny kunskap som kan vara värdefull för forskaren. Därutöver underlättar databasen möjligheten att få ett helhetsgrepp om ett forskningsområde utan att missa relevanta artiklar.⁸

Referensanalys

Referensanalys är ett verktyg som kan användas för att hantera och utveckla samlingar av böcker och andra dokument vid företrädesvis forskningsbibliotek. Genom att räkna referenser i vetenskapliga texter och sortera dem i olika kategorier kan man mäta vilka texter studenter och doktorander använder flitigt samt vilka de använder i mindre utsträckning.⁹ Resultaten av sådana mätningar kan sedan ligga till grund för beslut kring vilken typ av litteratur ett visst bibliotek ska satsa på respektive magasinera eller destruera. Utöver denna praktiska tillämpning kan metoden även användas för andra syften vilket kommer att framgå i detta avsnitt.

Här kan det nu först vara lämpligt att definiera begreppet *referens* som är centralt i denna uppsats. Inom bibliometrin skiljer man mellan referenser och citeringar på det sättet att det förstnämnda fyller en givande funktion och det andra en mottagande. Om forskare A i sitt arbete använder sig av resultat från forskare B redovisar han eller hon sitt beroende av forskare B genom att infoga en fotnot eller motsvarande samt infogar information om denna text i sin källförteckning. Forskare A har därigenom gjort en referens och forskare B har samtidigt mottagit en *citering*. Viktigt att påpeka är att citering alltså inte är samma sak som ett *cit* utan är ett mottagande av en referens från en annan forskare som kan räknas och mätas i exempelvis *Science Citation Index* som nämndes i föregående avsnitt. I min undersökning är det referenser jag kommer att undersöka men jag kommer även att använda begreppet citering när det är relevant och menar då alltså exempelvis att forskare B har mottagit ett högt antal citeringar och därigenom betraktas som betydelsefull inom sitt område.

⁷ Wilson (2016). s. 50.

⁸ Mike Thelwall (2008). s. 606.

⁹ Kushkowsky, Parsons & Wiese (2003). s. 463.

Vad är det egentligen man mäter när man räknar referenser i en vetenskaplig text? Denna fråga undersöks i en forskningsöversikt av Bornmann & Daniel och det visar sig att alla inte är överens om svaret. En forskare som mottar många citeringar av sina kollegor kan sägas ha större vetenskapligt genomslag än en forskare som mottar få. Man kan även se en relation mellan ett högt citeringsresultat och saker som akademiska utmärkelser, positioner i universitetsvärlden och forskningsanslag.¹⁰ Men det kan även finnas andra skäl till att en forskare erhåller många citeringar. Eftersom antalet publicerade dokument ständigt ökar i vår tid ökar även sannolikheten att få citeringar. Detta antagande gäller framförallt naturvetenskaplig forskning där de allra senaste resultaten även betraktas som de mest intressanta. Ett ökat antal publicerade dokument leder alltså av sig själv till ett ökat antal referenser inom ett vetenskapsområde. För den enskilde forskaren leder på liknande sätt ett högt antal citeringar till att dessa kommer att fortsätta öka enligt den så kallade Matthews-principen: framgång föder framgång.¹¹ Ett skäl till detta fenomen kan vara att när en forskare har att välja mellan att referera till två kvalitetsmässigt likvärdiga dokument så väljer han eller hon det dokument vars författare är mest namnkunnig inom det aktuella forskningsområdet.¹² Detta, kan man anta, för att på visst sätt tillskansa sig något av den namnkunnige forskarens auktoritet. Man kan även hävda att ett sjunkande antal referenser till en viss text över tid är ett tecken på att delar av forskarsamhället i stigande grad betraktar denna text som obsolet.¹³

Ytterligare faktorer kan påverka antalet referenser. Det finns olika referenspraktiker inom olika forskningsområden. Inom vissa har man en tradition att belägga varje påstående med stöd av tidigare forskning medan andra lämnar visst utrymme för skribenten att presentera egna idéer och utläggningar. Vidare har vissa omständigheter kring tidskrifter betydelse. En artikel i en respekterad tidskrift som många läroinstitutioner erbjuder som licensierad produkt till sina forskare och studenter har större chans att bli refererad till än om omständigheterna är de motsatta.

När det gäller vetenskapliga tidskrifter och mer specifikt vilka som är mer eller mindre ”respekterade” i forskarsamhället bör man här nämna den bibliometrisk metod som går under namnet *Journal Impact Factor* (JIF). Denna metod som utvecklades under 1960-talet fungerar på följande sätt. Vi tänker oss en tidskrifts samlade utgåva under år 2000. I denna utgåva räknar man alla referenser till artiklar i samma tidskrift men hörande till utgåvorna 1999 och 1998, alltså 1 och 2 år tidigare. Sedan delar man dessa referenser med antalet artiklar ur utgåvorna 1998 och 1999. Ur detta får man denna tidskrifts *Journal Impact Factor*. Då

¹⁰ Bornmann & Daniel (2008). s. 46.

¹¹ Bornmann & Daniel (2008). s. 46.

¹² Peters & Raan (1994). s. 39.

¹³ Schneider & Borlund (2004). s. 528.

denna metod har fått stor spridning har det blivit så att tidskrifter med högt JIF betraktas som mer respekterade och betydelsefulla. En kritik som har framförts mot denna metod är att den kan leda redaktörer vid vetenskapliga tidskrifter till att uppmana sina skribenter till att referera frikostigt till den egna tidskriften just för att höja dess JIF.¹⁴

När man har nämnt JIF bör man i vår tidsålder även uppmärksamma *WIF-Web Impact Factor*. Denna metod använder hyperlänkar som objekt för bibliometriskt studium istället för referenser och den kan följdriktigt även kallas länkanalys. Tanken bakom denna metod är att genom att mäta antalet hyperlänkar som ansluter till ett visst universitet, en viss institution eller till en viss enskild forskare så kan man utläsa vilken akademisk genomslagskraft målet för dessa hyperlänkar besitter. En kritik som har framförts mot länkanalys är att då det innehåll som publiceras på nätet ständigt och snabbt förändras så utgör dessa hyperlänkar en mindre stabil källa till kunskap än referenser som är tryckta i en bok eller tidskrift även om tidskriften är publicerad digitalt.¹⁵

Slutligen, vilket är av vikt för denna uppsats, har det språk på vilket en artikel är skriven betydelse för dess genomslag och möjlighet att erhålla citeringar.¹⁶ Språkets betydelse på detta område kommer att diskuteras mer ingående i det avsnitt som handlar om referensernas språk.

Varför finns referenser och referensanalys?

När man diskuterar varför en forskare väljer att referera till en annan forskare bör man också fundera kring varför han eller hon ibland väljer att inte göra det. Under 1970 och 1980-talen fanns två ”skolor” inom detta område. Den normativa skolan menade att forskare refererar till dokument som de anser är relevanta för deras eget ämne samt ger värdefulla bakgrundsdata till deras egen forskning. De kan även göra det för att på sätt och vis erkänna att de står i intellektuell skuld till tidigare forskare och därigenom ge dessa tillbörlig uppmärksamhet genom att lyfta fram deras verk. Den socialkonstruktivistiska skolan menade att valet att referera eller inte är en psykologisk process som påverkas av personliga fördomar och socialt tryck. Enligt denna syn refererar forskare till dokument som bekräftar deras egna slutsatser och utelämnar dem som inte gör det. I relation till detta kan nämnas en undersökning från 1982 med deltagare från tidskrifter inom ämnet psykologi. Av de tillfrågade i denna undersökning ansåg 80% att forskare medvetet undviker att referera till dokument som är relevanta i sammanhanget men som inte är till gagn för deras egna avsikter.¹⁷ Socialkonstruktivister inom forsk-

¹⁴ Mike Thelwall (2008). s. 607.

¹⁵ Mike Thelwall (2008). s. 611-612.

¹⁶ Bornmann & Daniel (2008). s. 46-47.

¹⁷ Bornmann & Daniel (2008). s. 65.

ningsområdet menar även att referenser är att betrakta som ett retoriskt eller rentav ceremoniellt verktyg ägnat att fungera som försvar mot attacker från rivaliserande forskare.¹⁸ Men referenser kan även liknas vid förkortningar eller matematiska symboler som leder vidare till en större kunskapssamling som är möjlig att konsultera för den läsare som så önskar.¹⁹

Inom vissa ämnesområden och i vissa kontexter kan det även finnas politiska skäl i bakgrunden som avgör om en vetenskaplig text mottar citeringar eller inte. Dessa skäl kan även inkludera sådana som är ägnade att främja den egna akademiska karriären. Att i sin text referera till en kollega i forskarsamhället som har en betydelsefull position vid en akademisk institution eller en tidskrift vid vilken man önskar anställning eller uppdrag kan eventuellt generera fördelar.²⁰

Kan man skilja ut de referenser som är ägnade sådana privata intressen från dem som är ägnade att förse läsaren med bekräftelse på studiens sannfärdighet? En amerikansk studie av Kostoff vill argumentera för att en referensanalys av ett stort antal vetenskapliga texter kommer att ge för handen att de texter vars referenser är ägnade att legitimera sina egna intellektuella arv i sin tur kommer att erhålla citeringar i högre grad än de texter som refererar av andra skäl.²¹

Referenser och referensanalys inom humaniora

Många referensanalyser inom humaniora är tillägnade åldern på det refererade materialet samt om det är publicerat som en monografi eller en tidskriftsartikel. Få studier är däremot tillägnade det språk på vilket det är skrivet.²² Längre fram i denna första huvuddel kommer jag att presentera flera referensanalyser som mäter även ålder på referenser i det humanistiska ämnet klassisk filologi.

Referenser inom humaniora används ofta på ett annorlunda sätt jämfört med inom naturvetenskapen. Inom naturvetenskapen refererar man främst för att belägga ett visst påstående i den egna texten. Inom humaniora kan referensen fylla funktionen av att stödja den egna texten i sin helhet samt att sätta in den i kontext.²³ Inom humaniora refereras mer till äldre material och mer tryckta böcker än inom naturvetenskapen men det finns betydande skillnader mellan de humanistiska ämnena. En undersökning baserad på data från 1995–2005 visar att studier inom religionsvetenskap refererar i 88% av fallen till tryckta böcker/monografier medan språkvetenskapen ligger på 49% i det avseendet och biblioteks och informationsvetenskap på 45%.²⁴ För ämnesområdet som i USA kallas *classical*

¹⁸ Schneider & Borlund (2004), s. 528.

¹⁹ Kostoff (1998), s. 28.

²⁰ Kostoff (1998), s. 30.

²¹ Kostoff (1998), s. 33.

²² Kellsey & Knievel.(2004) s.196.

²³ Hammarfelt (2012), s. 28.

²⁴ Hammarfelt (2012), s. 31-31.

studies/classics vilket inkluderar klassiska språk visade Mara Dabrishus i sin masteruppsats från 2005 på 76% referering av böcker/monografier.²⁵

I naturvetenskapliga studier vinnlägger man sig gärna om att stödja sina resultat med referenser till den allra senaste forskningen, det som också kan kallas forskningsfronten. Inom humaniora kan även äldre studier tillmätas ett värde.

Det finns även kritik mot att använda referensanalys på studier inom konst och humaniora. Forskning inom medicin och teknik kan generera innovationer som ger samhällsnytta i form av ökade skatteintäkter och fler arbetstillfällen. Inom dessa områden kan referensanalys användas som ett redskap för dem som på politisk nivå beslutar om tilldelning av forskningsanslag. Den samhällsnytta som forskning inom konst och humaniora kan bidra med är svårare att mäta. Den samhällsnyttan kan snarare beskrivas med formuleringar kring meningsskapande och ökad lycka i samhället som helhet. Man kan även argumentera för att dessa kunskapsområden besitter ett värde i sig själva. Därför vore det inte fruktbart att utsetta studier inom konst och humaniora för referensanalys.²⁶ Att mäta en studies genomslag med hjälp av referensanalys kan också ifrågasättas. Särskilt inom konst och humaniora kan forskning som allmänt betraktas som undermålig erhålla många refereringar genom att den presenteras som en felaktighet mot vilken man vill kontrastera sina egna slutsatser.²⁷

Forskningsöversikt

I detta avsnitt kommer jag att diskutera olika forskningsresultat som berör denna undersöknings tre intresseområden: referensernas språk, förhållandet mellan tidskriftsartiklar och annan litteratur samt åldern på de texter som det refereras till. Jag kommer att lyfta fram tankar från Gregory A. Crawford, Mara Dabrishus och B.R. Tucker för att belysa dessa tre intresseområden. Att jag väljer att lyfta fram just dessa tre motiverar jag med att de mig veterligen är de enda som har gjort bibliometriska referensanalyser med just texter inom klassisk filologi som huvudsakligt empiriskt objekt. Till dessa tre kan visserligen läggas en undersökning av Kellsey och Knievel från 2003 men denna inkluderade även fyra andra forskningsområden. Slutligen finns även en studie av Dalbello *et al.* som undersökte specifikt referenser till elektroniska resurser i tidskrifter tillägnade klassisk filologi/*classics* samt engelsk litteratur. Jag kommer att beskriva och diskutera även dessa båda sistnämndas resultat i denna forskningsöversikt.

²⁵ Dabrishus (2005). s. 20.

²⁶ Thelwall & Delgado (2015). s. 819.

²⁷ Thelwall & Delgado (2015). s. 825.

I detta avsnitt kommer jag även att kort beskriva Tony Becher's och Paul R. Trowler's teoretiska begrepp *urban fields* och *rural fields*. Dessa begrepp är avsedda att förklara skillnader mellan olika forskningsområden, bland annat avseende forskares refereringsbeteenden. I slutdiskussionen kommer jag att återvända till dessa begrepp för att se om de kan bidra till en förståelse av mina resultat.

Forskningsöversikt språk. Det engelska språkets dominans

Att det engelska språket har en dominerande ställning i västvärlden i vår tid behöver man kanske inte belägga med en fotnot. Såväl inom kultur och nöjesvärlden som inom politik och vetenskap förekommer texter på engelska i högre grad än andra språk vilket enkelt kan konstateras med hjälp av sökmotorer på internet. Men varför har det blivit så? Linus Salö beskriver med hänvisning till Bourdieu språk som en form av kapital att använda på marknader. Det engelska språket har tillskansat sig ett visst värde på den globaliserade kunskapsmarknaden. Det finns en viss punkt längs en genomskärande linje där kunskapsmarknaden och språkmarknaden korsar varandra.²⁸ Kanske kan man säga att det är vid just den punkten som valet av språk träffas.

Valet av språk kan även påverkas av mer prosaiska orsaker såsom upplevd eller rent faktisk oförmåga att tillgodogöra sig vetenskapliga texter på ett annat språk än modersmålet och engelska. Kellsey och Knievel skriver angående detta om den kraftiga minskningen sedan 1960-talet av amerikanska collegestudenter som studerar tyska och franska. Med detta faktum som utgångspunkt har de gjort en referensanalys på fyra vetenskapliga tidskrifter som behandlar de humanistiska ämnena historia, lingvistik, filosofi och det som i USA kallas *classical studies*. Detta inbegriper förutom de klassiska språken även vad vi i Sverige kallar antiken kultur och samhällsliv men även egyptologi och andra besläktade discipliner med anknytning till antiken. Tyska och franska forskare har länge varit framstående inom dessa humanistiska ämnen och man ville därför undersöka om refererandet till verk på dessa språk hade sjunkit i takt med minskningen av antalet studenter som studerade dessa språk. Referensanalysen genomfördes med mätpunkter 1962, 1972, 1982, 1992 och 2002 och för ämnet *classical studies* valdes tidskriften *American Journal of Philology*. Resultatet visade att mellan åren 1962–2002 ökade refererandet av engelska texter från 54,6% till 79,2%. Samtidigt föll referenserna på andra språk från 45,4% till 20,8%. Detta, menar Kellsey och Knievel, visar dock inte att bruket av litteratur på främmande språk skulle ha minskat utan snarare tvärtom. Antalet refereringar ökade totalt sett från i genomsnitt 17,1 refereringar per artikel år 1962 till 39,8 refereringar per artikel år 2002. Refereringarna till texter på andra språk än engelska visade under samma tidsperiod en liten ökning från 7,8 till 8,3 refereringar per artikel i *American Journal of*

²⁸ Salö (2016). s. 13.

Philology.²⁹ Men denna lilla ökning måste också sättas i relation till den nyss nämnda ökningen av det totala antalet referenser per artikel. Med den informationen som bakgrund är det tydligt att referenserna till texter på andra språk än engelska tappar mark. Kellsey och Knievel framför som en av flera möjliga förklaringar till detta fenomen att de ansvariga vid skolbibliotek och forskningsbibliotek i USA i viss utsträckning har upphört med att berika sina samlingar med filologiska böcker på andra språk än engelska utifrån presumtionen att de ändå inte kommer att användas.³⁰ Att en sådan presumtion kan finnas vid amerikanska forskningsbibliotek är i sig ett skäl att göra en referensanalys av filologiska texter på svensk mark. Om svenska universitetsbibliotek utgår ifrån att endast engelska böcker och tidskrifter kommer att användas så kommer deras samlingar nämligen att över tid få en mindre bredd.

Forskningsöversikt materialtyp. Tidskrifternas ökande betydelse?

Vetenskapliga tidskrifter spelar en stor och möjligen växande roll som kunskapskällor vid produktionen av ny vetenskaplig text men bilden varierar mellan olika discipliner. En referensanalys som jämförde bland annat materialtyp hos referenserna i 629 masteruppsatser och doktorsavhandlingar genomfördes år 2003 vid Iowa State University. Undersökningens uppsatser och avhandlingar skrevs mellan åren 1973-1992 och hämtades från fem breda ämnesområden vars namn jag här ger på engelska: *arts and humanities*, *biological sciences*, *physical sciences*, *engineering* och *social sciences*.³¹ Resultatet visade på stor spridning mellan disciplinerna avseende refererandet av tidskrifter i förhållande till annat material. Det lägsta resultatet visade *arts and humanities* med ett resultat på 29% sett över hela perioden 1973-1992 medan *biological sciences* stod för det högsta resultatet på 78,6%.³² Här sker dock en tydlig utveckling över tid som ger *arts and humanities* ett resultat på över 50% referenser till tidskrifter vid den sista mätpunkten. Kushkowsky *et al.* förklarar detta delvis med en kraftig tillväxt i mängden vetenskapliga tidskrifter mellan åren 1973-1992.³³

Tidskrifternas betydelse kan mätas inte bara när det gäller kvantitet i publiceringar och citeringar utan även när det gäller anseende i forskarsamhället. En egenskap som tidskrifterna själva gärna lyfter fram är att de artiklar de publicerar är *peer reviewed*. De är alltså granskade av experter på samma område som den forskare som har skickat in en artikel med förhoppningen att bli publicerad. Denna granskning innebär förstås en tröskel att ta sig över och meningen är att den ska vara en garant för den höga kvalité som genomsyrar artiklarna i respek-

²⁹ Kellsey & Knievel (2004). passim.

³⁰ Kellsey & Knievel (2004). s. 212.

³¹ Kushkowsky, Parsons & Wiese (2003). s. 464.

³² Kushkowsky, Parsons & Wiese (2003). s. 467.

³³ Kushkowsky, Parsons & Wiese (2003). s. 473.

tive tidskrift. En sådan *peer review* tillämpas i mindre utsträckning när det gäller andra vetenskapliga publikationsformer som samlingar av konferenstexter, antologier av kortare artiklar och festskrifter. I sådana publikationer kan artiklar publiceras som av olika skäl inte skulle accepteras av de stora vetenskapliga tidskrifterna. Dessa skäl behöver inte bestå i att det skulle vara låg kvalitet på den forskning artiklarna presenterar utan de kan bestå i att de inte har den längd och detaljrikedom som tidskrifterna önskar eller att de är preliminära studier inom ett kommande större forskningsprojekt.³⁴

När det gäller klassiska filologers bruk av vetenskapliga tidskrifter finns som tidigare nämnts inte mycken forskning bedriven. Ett verk som sticker ut är dock en masteruppsats av Mara Dabrishus från 2005. Denna undersökning söker att få svar på frågan om vilka tidskrifter forskare på området använder och refererar till genom att göra en referensanalys på tre viktiga tidskrifter: *The Classical Quarterly*, *Classical Antiquity* och *Mnemosyne*. Det som är viktigt att framhålla när det gäller Dabrishus' verk är att hon inte söker att studera förändringar över tid utan endast det allra senaste beteendet hos forskare vid tiden för genomförandet av undersökningen. Studien omfattar därför endast tidskriftsutgåvor från åren 2004-2005.³⁵

Dabrishus framhåller att det ämnesområde som i USA kallas *classical studies* omfattar betydligt mer än bara filologiska studier av antika grekiska och latinska texter. Det omfattar även akademiska ämnen som historia, militärhistoria, arkeologi, konstvetenskap, statsvetenskap, ekonomi, filosofi med flera.³⁶ Man kan nog, som ovan nämnts, säga att en del av det som studeras inom *classical studies* även representeras i det ämne som i Sverige går under namnet antikens kultur och samhällsliv.

Ämnesområdets bredd illustreras även av hur dessa tre tidskrifter beskriver sig själva och sina syften. *The Classical Quarterly* anger som sina ämnesområden språk, litteratur, historia och filosofi.³⁷ *Classical Antiquity* å sin sida publicerar artiklar inom områdena grekisk och romersk litteratur, historia, arkeologi, konstvetenskap, filosofi och filologi. De bevakar dessa ämnen över en tidsperiod från bronsåldern till senantiken.³⁸ Tidskriften *Mnemosyne*, slutligen, som började sin utgivning redan 1852 fokuserar mer stringent på de antika grekiska och romerska författarnas litteratur, deras poesi, prosa och dramatik.³⁹

Det som är intressant med beskrivningen av dessa tidskrifter är att de visar på den bredd av forskningsområden som klassiska filologer kan behöva skaffa sig kunskap om under sin produktion av avhandlingar och artiklar. Dessa tidskrifter

³⁴ Mackay (2003). s. 40-41.

³⁵ Dabrishus (2005). s. 17.

³⁶ Dabrishus (2005). s. 12.

³⁷ Dabrishus (2005). s. 14.

³⁸ Dabrishus (2005). s. 15.

³⁹ Dabrishus (2005). s. 15-16.

yller funktionen av att samla och publicera vetenskapliga artiklar inom dessa spridda områden men har samtidigt den klassiska filologin som fokuserad kärnpunkt. De siffror som illustrerar resultaten från Dabrishus´ undersökning avseende tidskrifternas betydelse för klassiska filologer kommer att presenteras och diskuteras längre fram i denna uppsats.

Forskningsöversikt. Referensernas ålder

Refereringspraktiker avviker från varandra mellan olika forskningsområden inte minst avseende åldern på de texter som det refereras till. En grov uppdelning med humanistiska ämnen på den ena sidan och naturvetenskapliga på den andra ger för handen att forskare inom de humanistiska ämnena fäster stor vikt vid de grundläggande texterna inom respektive disciplin och gärna refererar även till annan äldre litteratur. Forskare inom de naturvetenskapliga ämnena å andra sidan är mer intresserade av de senaste forskningsrönen.⁴⁰ Den i det omedelbart föregående avsnittet nämnda referensanalysen av masteruppsatser och doktorsavhandlingar vid *Iowa State University* mätte även åldern på referenserna. Undersökningen visade att den genomsnittliga åldern på de texter det refererades till med alla ämnen sammantagna var 12,3 år. Men uppdelat på ämne fanns en påtaglig spridning med 18,1 år för *arts and humanities* och 10,9 år för *engineering*.⁴¹ Undersökningen bekräftar alltså antagandet att äldre texter har en större betydelse inom humaniora än inom naturvetenskaperna.

B.R. Tucker inkluderar i sitt verk även siffror som visar referensernas ålder inom samhällsvetenskaperna och konstaterar att även dessa skiljer sig från de humanistiska ämnena i det att de gärna refererar till nyare litteratur. Det humanistiska ämne som i högst grad liknar klassisk filologi avseende hög ålder på referenserna visar sig vara musikvetenskap.⁴² Kan man med hjälp av något teoretiskt begrepp som används inom bibliometrisk forskning komma fram till en rimlig förklaring till dessa skillnader mellan de olika vetenskaperna?

Här kan det vara av värde att lyfta fram det som Becher och Trowler kallar *urban fields* respektive *rural fields*. Ett *urban field* är ett forskningsområde som karakteriseras av att det befolkas av ett stort antal forskare som under hård konkurrens tävlar om forskningsanslag. Ett exempel på ett sådant område är biomedicin. Det karakteriseras även av att publicering av forskningsresultat ska ske snabbt och att dessa resultat ska bekräftas av andra resultat från forskningsfronten. Ett *rural field* å andra sidan karakteriseras av få forskare som arbetar med väl spridda

⁴⁰ Kushkowski, Parsons & Wiese (2003). s. 459.

⁴¹ Kushkowski, Parsons & Wiese (2003). s. 467.

⁴² Tucker (1959). s. 50.

projekt. Det råder ingen våldsam konkurrens och det är inte heller nödvändigt att stödja sig på forskningsfronten utan man kan med bibehållen respekt underbygga sina resultat med referenser till äldre alster. Ett exempel på ett sådant område är litteraturvetenskap.⁴³ Man skulle kunna föreställa sig att forskning inom klassisk filologi bedrivs i ett ruralt område som liknar litteraturvetenskapens men ett sådant påstående skulle behöva styrkas av andra typer av undersökningar än de som jag bedriver under arbetet med denna uppsats. Jag nämner ändå dessa begrepp, *urban field* och *rural field*, eftersom jag tror att de mycket väl skulle kunna tillämpas vid studier av referensbeteenden hos klassiska filologer. Dock ser jag ingen möjlighet att i denna uppsats kunna visa med empiriskt underbyggda argument att klassisk filologi är att betrakta som ett *rural field*. Detta är enligt min bedömning inte en information som går att utläsa ur de referenslistor som utgör det empiriska materialet för denna undersökning. Jag kommer ändå att återvända till dessa teoretiska begrepp när jag i slutdiskussionen resonerar kring min undersöknings resultat.

En annan metod som kan användas för att bibliometriskt undersöka referensers ålder går under namnet *Price Index*. Denna metod är avsedd att mäta hur stor vikt ett visst forskningsområde fäster vid att positionera sig vid forskningsfronten. Den utvecklades på 1960-talet av Derek J. de Solla Price och kallas efter upphovsmannen för *Price Index*. Metoden mäter hur stor procentandel av referenser som är fem år gamla eller mindre. En hög procentandel av sådana referenser genererar ett högt *Price Index*.⁴⁴ Price kallar ett vetenskapsområde som uppvisar ett högt sådant index för *hårda* ämnen och de med ett lågt för *mjuka* ämnen.⁴⁵ Dessa begrepp förmedlar liknande tankar som Becher och Trowler's *urban* och *rural fields*. Nämligen att referenspraktikerna inom naturvetenskap och humaniora skiljer sig åt avseende den betydelse som läggs vid att basera forskningsresultat på den allra senaste forskningen.

En hög andel referenser till den senaste forskningen är ett särskilt tydligt karaktistikum hos nya framväxande forskningsområden, *emerging fields*. En undersökning av Jaric *et al.* mätte förekomsten av referenser som var mindre än 2 år gamla i texter som behandlade fenomen som har att göra med klimatförändringar. Resultaten visade att inom de underområden till detta större forskningsfält som är att betrakta som nyare, som det havsforskningsrelaterade ämnet eutrofiering, så är referenser till mindre än 2 år gamla texter avsevärt vanligare än i de underområden som är äldre, som fiskeri. Detta förklaras med att ett nytt forskningsområde ofta producerar banbrytande artiklar i hög hastighet samt att det finns färre texter att tillgå än vad som är fallet inom ett äldre vetenskapsområde.⁴⁶

⁴³ Daniel, Ochsner & Hug (2016). s. 125.

⁴⁴ Hammarfelt (2012). s. 33.

⁴⁵ Jaric, Knezevic-Jaric & Lenhardt (2014). s. 520-521.

⁴⁶ Jaric, Knezevic-Jaric & Lenhardt (2014). s. 526.

Forskningsöversikt. Elektroniska resurser som materialtyp

En studie som berör min undersökning genomfördes år 2006 vid University of Arizona av Marija Dalbello *et al.* Bakgrunden till studien är de förändrade forskningspraktiker som är resultatet av att mycket av den hårdvara som forskare använder sig av, böcker, bibliografier och tidskrifter, har migrerat till elektroniska format på internet sedan 1990-talet och framåt. Frågan man ställde sig var om denna migration blev synliggjord i de forskningsresultat som presenterades i artiklar i vetenskapliga tidskrifter, närmare bestämt i dessa artiklars referenser. Man valde att studera tidskrifter tillägnade *classical studies*, där klassisk filologi ingår, samt engelsk litteratur eftersom dessa ämnen traditionellt betraktas som pappersbundna. Det är i hög grad texter som är själva objektet för vad studenter och forskare inom dessa ämnen ägnar sig åt. Studien redovisar inte siffror avseende relationen mellan referenser till elektroniska resurser och till andra materialtyper men konstaterar att explicita referenser till elektroniska resurser är få till antalet. De referenser man ändå fann undersökte man för att se vilken typ av elektronisk resurs det handlar om. När det gäller tidskrifterna inom *classical studies* visade det sig att *community of practice sites* var en viktig kategori. Detta är webbsidor som delar idéer och information inom grupper med gemensamma intressen. Därutöver fanns referenser till universitetets databaser, elektroniska encyklopedier och ordböcker samt elektroniska tidskrifter. En skillnad fanns att notera i de tidskrifter som var tillägnade engelsk litteratur. Dessa refererade i viss utsträckning till just engelsk litteratur, alltså primärkällor, som artikelförfattarna hade skaffat sig tillgång till i elektronisk form via digitala databaser och arkiv.

Studiens slutsats är att traditionella forskningspraktiker inom dessa humanistiska ämnen ännu inte har anpassat sig till den digitala tidsåldern och att det har uppstått vad artikelförfattarna kallar *paradox of hybrid documentary practices*. Detta innebär att trots att forskare använder sig av elektroniska resurser i sitt arbete så är denna praktik närmast osynlig eftersom de inte väljer att underbygga sin argumentation med referenser till dessa resurser utan hellre refererar till texter i pappersformat.⁴⁷

I följande avsnitt kommer jag att diskutera mina frågeställningar i relation till resultaten från Gregory A. Crawfords referensanalys av tidskriften *Transactions of the American Philological Association*.

⁴⁷ Dalbello m.fl. (2006). s. 2-4.

Mina frågeställningar i relation till Crawfords resultat

Mina tre frågeställningar är ställda i relation till tre resultat från Crawfords studie som berör språk, materialtyp och ålder på de refererade dokumenten i det empiriska materialet för hans studie. Jag kommer i detta avsnitt att presentera dessa resultat samt sätta dem i relation till mina egna frågeställningar. Här vill jag betona att mina frågeställningar är ställda på ett sådant sätt att svaren som de eventuellt genererar ska tjäna denna undersöknings syften. Undersökningens två syften, som även presenterades i tidigare avsnitt, är för det första att bereda beslutsunderlag åt de personer som har att besluta över boksamlingar berörande forskningsämnet latin och klassisk filologi i bredare mening vid svenska universitetsbibliotek. Nämligen sådana beslut som har att göra med gallring av äldre böcker och böcker på andra språk än svenska och engelska. Undersökningens andra syfte är att i någon mån ge beslutsunderlag åt de personer som vid svenska universitet har att besluta om i vilken grad man ska satsa pengar på prenumerationer och/eller licensieringar av tidskrifter ägnade klassisk filologi i tryckt och/eller elektronisk form.

Här följer nu det resonemang som utgör den teoretiska grunden för mina frågeställningar. Gregory A Crawfords referensanalys visar på referenspraktiker hos klassiska filologer som på flera anmärkningsvärda sätt skiljer ut detta forskningsområde från andra. Detta gäller särskilt den höga och stabila åldern på referenserna i vetenskapliga artiklar inom ämnet. Det gäller även det omfattande bruket av monografier i förhållande till tidskriftsartiklar. I viss mån gäller det även språk i den meningen att texter på andra språk än engelska fortsätter att över tid vara viktiga kunskapskällor för klassiska filologer. Dessa resultat utgör alltså den teoretiska bakgrunden till mina frågeställningar. Jag kommer i det följande att presentera resultaten samt sätta dem i relation till mina frågeställningar.

Resultat 1: B.R Tuckers studie som formar bakgrunden för Gregory A. Crawford visade att åren 1956–57 var drygt hälften av alla referenser i *Transactions of the American Philological Association* till texter på andra språk än engelska. Vid Crawfords andra mätpunkt år 2006 hade det förhållandet sjunkit till strax under en fjärdedel.⁴⁸ Nedbrutet till enskilda språk ser utvecklingen ut på följande sätt.

⁴⁸ Crawford (2013). s. 223.

Tabell 1. Crawford och Tucker. Språkfördelning i procent.

	1956-57	1986	2006
Tyska	31,1%	23,9%	8,4%
Franska	11,3%	6,3%	3,3%
Italienska	7,7%	2,5%	3%
Engelska	45,5%	67,2%	83,2%

Källa: Crawford (2013).

Resultat 2: Både Crawford och Tucker undersökte hur relationen såg ut mellan de olika typerna av publikationer som användes i materialet. De delade in dessa i följande kategorier: böcker/monografier, tidskrifter, årsböcker, encyklopedier/lexikon, festskrifter, övriga och slutligen elektroniska resurser. När det gäller de två sistnämnda bör det preciseras att kategorin övriga omfattar dokument från konferenser, dagstidningar och myndigheter. Kategorin elektroniska dokument, som inte var aktuell som kategori före den sista mätpunkten 2006, resulterade något överraskande i endast en (1) träff. Detta kan förklaras med att författare inte alltid anger att de har läst en tidskriftsartikel i elektronisk form varför man kan få intrycket att de har läst tidskriften som tryckt produkt.⁴⁹ Nedanstående tabeller presenterar Crawfords och även Tuckers tidigare resultat som bland annat visar att tidskriftsartiklar inte successivt tar över som det viktigaste textmaterialet för klassiska filologer. En motsatt utveckling finner vi inom andra forskningsområden och i synnerhet inom naturvetenskapen.⁵⁰

Tabell 2. Crawford och Tucker. Fördelning per materialtyp i antal.

	1956-1957	1986	2006	Summering antal
Monografi/bok	727	955	1304	2986
Tidskrift	378	383	564	1325
Årsskrift	128	17	3	148
Lexikon/uppslagsverk	48	28	6	82
Festskrift	26	15	9	50
Avhandling	16	9	3	28
Övriga	4	14	12	30
Elektroniska resurser	0	0	1	1
Summering antal	1327	1421	1902	

Källa: Crawford (2013).

⁴⁹ Crawford (2013). s. 217-219.

⁵⁰ Crawford (2013). s. 224.

Noterbart i tabellen ovan är att alla kategorierna årsskrift, festskrift och avhandling faller kraftigt mellan alla tre mätperioderna. Särskilt materialtypen årsskrift verkar dock ha varit särdeles frekvent anlitad bland 1950-talets amerikanska filologer men därefter har denna frekvens sjunkit.

Tabellen nedan visar ovanstående figurs siffror omräknade till procent.

Tabell 3. Crawford och Tucker. Fördelning av materialtyp i procent.

	1956-1957	1986	2006
Monografi/bok	54,70%	67,20%	68,60%
Tidskrift	28,40%	27%	29,70%
Årsskrift	9,60%	1,20%	1,60%
Lexikon/ uppslagsverk	3,60%	2%	3,20%
Festskrift	2%	1%	0,50%
Avhandling	1,20%	0,60%	0,20%
Övriga	0,30%	1%	0,60%
Elektroniska resurser	0%	0%	0,05%

Källa: Crawford (2013).

Tabellen nedan visar utvecklingen av refererandet till tidskrifter kontra böcker/monografier från 1956-2006. Det som är anmärkningsvärt är att tidskrifterna knappt ökar alls under denna period på 50 år. Det är anmärkningsvärt dels på grund av det ökande antalet vetenskapliga tidskrifter och dels, då endast gällande den sista mätpunkten, den lättillgänglighet till elektroniska tidskrifter som fanns för handen år 2006. För böcker/monografier ser vi istället en tydlig ökning som är förvärvad på bekostnad av de materialtyper som nyss diskuterades.

Tabell 4. Crawford och Tucker. Utveckling tidskrifter-böcker i procent.

	1956-57	1986	2006
Tidskrift	28,4%	26,9%	29,6%
Bok/monografi	54,7%	67,2%	68,5%

Källa: Crawford (2013).

Resultat 3: Både Tucker och Crawford undersökte åldern på de refererade dokumenten. Detta gjordes genom att subtrahera årtalet då den refererade texten publicerades, (ex. 2001), från årtalet då den refererande texten publicerades, (ex. 2004). Som nämndes i inledningen betraktade Crawford resultatet av just denna del av undersökningen som det mest överraskande. Det visar nämligen att den genom-

snittliga åldern på refererade dokument ligger i stort sett orörlig över denna 50-årsperiod vilket framgår i nedanstående tabell.⁵¹

Tabell 5. Crawford och Tucker. Genomsnittlig ålder på referenser.

	1956-57	1986	2006
Genomsnittlig ålder	25,23 år	24,53 år	24,63 år

Källa: Crawford (2013).

Utifrån de tre resultaten rörande referensernas språk, materialtyp och ålder som har diskuterats i detta avsnitt och utifrån mina två syften formulerar jag följande frågeställningar:

Avseende språk: Kommer det empiriska materialet i min svenska undersökning att visa på liknande tillväxt i det engelska språkets betydelse på bekostnad av tyska, franska och italienska?

Avseende materialtyp: Kommer materialet i min undersökning att visa en liknande relation mellan tidskrifter och övrigt material som den amerikanska undersökningen visade?

Avseende ålder: Kommer materialet i min undersökning att visa på liknande stabil och hög genomsnittlig ålder på de dokument som det refereras till?

Avseende uppsatsens syften: Vad kan svaren på ovanstående tre frågor ha att säga i relation till de två syften som min undersökning är tillägnad?

För tydlighetens skull upprepar jag på denna plats dessa syften: Undersökningens första syfte är att bereda beslutsunderlag åt de personer som har att besluta över boksamlingar berörande forskningsämnet latin och även klassisk filologi i bredare mening vid svenska universitetsbibliotek. Nämligen sådana beslut som har att göra med gallring av äldre böcker och böcker på andra språk än svenska och engelska. Undersökningens andra syfte är att i någon mån ge beslutsunderlag åt de personer som vid svenska universitet har att besluta om i vilken grad man ska satsa pengar på prenumerationer och/eller licensieringar av tidskrifter ägnade klassisk filologi i tryckt och/eller elektronisk form.

I följande metodavsnitt kommer jag att beskriva det sätt på vilket jag avser att använda den referensanalytiska metoden på de 20 doktorsavhandlingar som utgör det empiriska objektet för min undersökning.

⁵¹ Crawford (2013). s. 220.

Metod

Min förebild för denna studie är som ovan nämnts Gregory A. Crawfords referensanalys av två årgångar av tidskriften *Transactions of the American Philological Association*. Då min avsikt är att studera den eventuella utvecklingen vid svenska universitet är det inte möjligt att använda filologiska tidskrifter som empiriskt underlag eftersom det inte finns någon sådan tidskrift baserad i Sverige. Ett möjligt alternativ skulle kunna vara att försöka identifiera artiklar av latinister verkamma vid svenska universitet som har publicerats i internationella tidskrifter men jag bedömer att detta skulle vara för komplicerat för detta uppsatsarbets omfattning. Jag har därför valt att använda doktorsavhandlingar i ämnet latin som har författats vid svenska universitet som objekt för min referensanalys. Som första mätpunkt kommer jag att sammanställa och analysera alla referenser i 10 doktorsavhandlingar i ämnet latin som är författade vid svenska universitet mellan 1979-1989. Som andra mätpunkt kommer jag att upprepa proceduren på 10 avhandlingar som är författade mellan 2007-2017. Mitt val av mätperioder är delvis påverkat av den relativt blygsamma numerär som utgör den sammantagna produktionen av doktorsavhandlingar i ämnet latin vid svenska universitet. Från början var min avsikt att låta den första mätperioden representera avhandlingar från perioden 1980-1990 men då det visade sig att jag inte lyckades uppbåda 10 avhandlingar som var författade under denna tidsperiod tvingades jag även inkludera året 1979. Man kan alltså konstatera att 1980-talet var en svag period, avseende numerär och inget annat, i produktionen av doktorsavhandlingar i ämnet latin vid svenska universitet. Valet av den andra mätperioden 2007-2017 motiverar jag med att den möjliggör referensanalys av de allra senaste avhandlingarna vid tidpunkten för mitt uppsatsarbete. Jag vill förtydliga att när jag skriver att avhandlingarna är författade mellan dessa årtal så menar jag att de är disputerade och publicerade under perioden. En avhandling som disputerades 1979 har förstås varit under produktion flera år dessförinnan.

Angående användandet av doktorsavhandlingar som empiriskt material när man studerar referenser med bibliometrisk metod har det uttryckts viss kritik. Den skrivande doktoranden kan tänkas vara påverkad av sina handledare och sin institution. Eventuellt kan det finnas incitament att referera till överordnade, handledare eller andra forskare vid institutionen där vederbörande är verksam. Det finns även de som menar att doktoranden understundom belastar sin avhandling med referenser som egentligen inte behövs för att underbygga den tes som skall drivas. Skälet till detta beteende skulle vara att genom ett stort antal referenser visa på den doktorerande författarens stora och breda beläsenhet.⁵² Mitt eget antagande gentemot dessa synpunkter är att påverkan från kollegor inom institution

⁵² Dardel (2004). s. 7.

och akademi även skulle kunna gör sig påmind hos redan disputerade forskare som skriver monografier eller artiklar för vetenskapliga tidskrifter. Detsamma skulle jag anta gäller för den förmenta viljan att framstå som vitt och brett beläst.

Metod. Kategorier för språk

När det gäller de språkliga kategorier som Tucker och Crawford använde för att sortera sina referenser så kommer jag att göra vissa förenklingar. I den delundersökning som handlar om språk använde mina förebilder kategorierna: engelska, tyska, franska, italienska, latin, grekiska, spanska och övriga. Här är det viktigt att betona att kategorin latin här inte syftar på referenser till den antika romerska författare som den undersökta artikeln eventuellt är tillägnad. Istället syftar det på kommentarer, grammatiska handböcker och liknande som har författats på latin av filologer som har varit verksamma närmare vår egen tid. Här uppstår ett viktigt metodval. Nämligen om jag ska inkludera latinska textutgåvor eller inte. B.R. Tucker motiverar sitt val att inte inkludera latinska textutgåvor, vilka även kan kallas primärkällor, på ungefär följande vis. Ett bakomliggande skäl till hans val var att han studerade fotnoter och inte referenslistor. När en filolog vill lyfta fram ett exempel ur en antik författares texter placerar han, enligt Tucker, inte detta exempel i en fotnot utan inkluderar det i själva texten. Detta skulle i sig ge en förvriden bild av hur ofta det refereras till de antika författarna. Ett annat argument som Tucker framför mot att inkludera antika texter och mer sentida primärkällor på latin och grekiska är att de skulle ha en oproportionerligt stor påverkan på den del av studien som handlar om referensernas ålder.⁵³ Crawford följer Tuckers exempel och poängterar att endast referenser till sekundärkällor och inga primärkällor inkluderas i studien. Alltså: en text **av** den antike grekiske författaren Euripides utesluts ur undersökningen men en bok **om** denna text inkluderas.⁵⁴ Jag kommer till skillnad från Tucker och Crawford att i ett första skede inkludera latinska textutgåvor, alltså primärkällor, av antika, medeltida och nylatinska författare. Dock kommer jag i min resultatredovisning även att presentera en version där jag har exkluderat dessa för att se vilken inverkan en sådan åtgärd kan ha på resultatet.

När det gäller de moderna språken så väljer jag att använda de fyra mest förekommande språken i den amerikanska undersökningen som kategorier. Nämligen engelska, tyska, franska och italienska samt därtill svenska. Övriga språk kommer att placeras i kategorin *övriga*.

⁵³ Tucker (1959). s. 10.

⁵⁴ Crawford (2013). s. 216-217.

Metod. Kategorier för materialtyp

Att materialtypsbestämma texter utifrån den information som finns i referenslistor är inte alltid en alldeles självklar procedur. Ibland är det oklart om en text bör betraktas som en monografi eller som ett översiktsverk eller som en del av en skriftserie. Ofta kan man få hjälp och ledtrådar med hjälp av bibliotekskataloger men den säkraste metoden vore att ha fysisk tillgång till de texter man ska materialtypsbestämma. Processen att beställa fram alla dessa texter från universitetsbiblioteket skulle dock enligt min bedömning vara alltför tidskrävande för en masteruppsats. En möjlig lösning när man stöter på en svårplacerad referens kunde vara att placera den i flera kategorier. En text skulle till exempel kunna vara både en monografi och en del av en skriftserie. Jag anser att ett sådant förfarande skulle skada den kvantitativa effekt som referensanalysen vill åstadkomma. Jag väljer därför istället att noga och snävt definiera de kategorier jag avser att använda.

Den svåraste kategorin att definiera bedömer jag vara monografien. Därför kan det vara av värde att ta del av vad forskare inom ämnet har att säga om saken. B.R. Tucker använder kategorin *book* i sin undersökning och han definierar den som en lång systematisk komposition som behandlar ett enda ämne. Han inkluderar dock monografiska serier i denna kategori vilket jag inte kommer att göra.⁵⁵

En engelsk undersökning av Peter Williams *et al.* kring monografins framtid inom humanistisk forskning presenterar vissa ledtrådar kring vad en monografi kan vara. De skriver att en monografi är ett stort forskningsbaserat verk som behandlar ett smalt ämne på ett detaljerat sätt. Storleken på verket är viktig eftersom den skiljer ut monografien från artikeln som i övrigt har samma syften. Vidare är monografien vanligtvis men inte alltid skriven av en ensam författare och den presenterar hans eller hennes slutsatser kring en viss uppsättning historiska händelser, ett visst konsthistoriskt eller litterärt verk eller en viss historisk, konsthistorisk eller litterär persons biografi. Slutligen är den tänkta målgruppen för monografien andra forskare.⁵⁶ Jag kommer nedan att ytterligare snäva in denna definition för att göra den mer användbar som verktyg i mitt empiriska arbete.

En annan materialtyp som kan vara problematisk att identifiera är kapitel. Syftet med att använda kapitel som en egen kategori är att mäta exaktheten i referenserna. Refererar forskaren till en viss sida i en bok, flera sidor, ett kapitel eller hela boken? Sådan information återfinns man oftast i textens fotnoter snarare än i de referenslistor man återfinns i slutet av texten, de referenslistor som jag alltså avser att undersöka. Därtill kommer att även om man har fått informationen att en referens åsyftar ett visst antal sidor så är det svårt att veta om dessa sidor utgör ett kapitel eller bara en del av ett kapitel. För att säkerställa detta skulle man behöva ha tillgång till den fysiska texten eller åtminstone en digital version. Denna

⁵⁵ Tucker (1959). s. 11.

⁵⁶ Williams m.fl. (2009). s. 69.

materialkategori bereder alltså vissa problem för min undersökning men jag kommer ändå att använda den i en snäv version som jag definierar i nästa avsnitt som presenterar mina definitioner av materialtyper.

En materialtyp som är lättare att identifiera är festskriften. Denna publikationsform uppstod i Tyskland under andra hälften av 1800-talet som ett sätt att uppmärksamma och fira en betydande forskare inom en fackdisciplin vid dennes födelsedag eller annat högtidligt tillfälle. Bruket spred sig till anglosaxiska och skandinaviska länder och frasen ”To be festscribed” kom att användas som ett kvitto på en lång och betydelsefull akademisk karriär. En svårighet med festskriften ur bibliografisk synpunkt är att dess titel ofta är klangfull men säger endast lite om vad den handlar om. Festskriften innehåller ofta en biografi över jubilarer samt ett antal texter som mer eller mindre relaterar till det ämne han eller hon har ägnat sig åt under sin akademiska karriär. Man kan tänka sig att de som vill fira sin professor eller liknande gärna skulle skriva om något som föremålet för firandet skulle uppskatta men detta betyder inte att de endast skriver om det som utgör hans eller hennes specialområde. Då festskriften är ägnad att illustrera jubilarerens mångsidighet kan även texter inkluderas som ligger långt från vad man kunde förvänta sig utifrån kännedom om vad som är dennes specialområde. Av detta följer att de ofta högklassiga vetenskapliga texter som kan finnas i en festskrift kan bli svåra att finna för en doktorand eller annan forskare varför man kan förvänta att festskrifter som materialtyp skulle erhålla endast få referenser. Festskriften har därför ibland kallats ”eine Friedhof der Gelehrsamkeit” – en begravningsplats för lärdom. För att komma tillrätta med detta problem har man sedan 1950-talet arbetat med att ta fram bibliografier över festskrifter som listar texterna som ingår i festskrifterna på ett sådant sätt att det framgår vad de faktiskt handlar om. Sådana bibliografier finns även för området klassisk filologi.⁵⁷ De senaste dryga 20 årens utveckling har förstås gjort både framställandet och eftersökandet av sådana bibliografier enklare varför man kunde förvänta sig en ökning av refererandet av festskrifter i de avhandlingar som är producerade efter den digitala revolutionen.

Här följer nu det avsnitt där jag definierar alla de materialtyper som jag avser att använda som kategorier i min undersökning.

Metod. Definitioner av materialtyp

I delundersökningen som handlar om materialtyp använde den amerikanska studien av Crawford kategorierna: böcker/monografier, tidskrifter, årsböcker, encyklopedier/lexikon, festskrifter, övriga och elektroniska resurser. För min undersökning väljer jag följande kategorier som jag nu även kommer att definiera:

⁵⁷ Krause (1977). s. 229-231.

I kategorin monografier sorterar jag böcker av **en** författare som skriver om **ett** ämne och som inte ingår i en nummerad skriftserie.

I kategorin kapitel sorterar jag kapitel ur antologier där det finns en namngiven redaktör.

I kategorin lexikon/grammatiska och metrisk handböcker sorterar jag språkliga lexikon samt handböcker och uppslagsverk inom områdena grammatik och metrik. Encyklopedier av annat slag såsom till exempel Nationalencyklopedin sorterar jag i kategorin *övriga*. Jag motiverar detta val på följande sätt. Objekten för min referensanalys är avhandlingar skrivna av klassiska filologer i ämnet latin. Inom detta ämne finns vissa äldre, ofta tyska, verk som betraktas med stor respekt och ofta används i undervisning och litteratur. Exempel på sådana verk är Kühner-Stegmann's *Ausführliche Grammatik der Lateinischen Sprache* och Hoffman-Szantyr's *Lateinische Syntax und Stilistik*. Det är bruket av sådana och liknande verk som jag ser som mest intressant med denna kategori.

I kategorin tidskrifter sorterar jag tidskrifter som kan urskiljas som sådana och inte misstas för att vara årsböcker eller skriftserier.

I kategorin latinska textutgåvor sorterar jag kritiska textutgåvor av antika och medeltida författare. Även tryckta skrifter på latin från nyare tid, 1500-talet och framåt, hamnar i denna kategori. Jag inkluderar inte handskrifter i min undersökning. I den mån referenser till handskrifter förekommer i materialet så kommer dessa att sorteras bort ur undersökningen.

I kategorin översättningar sorterar jag översättningar till ett modernt språk av antika, medeltida och nylatinska texter. Även översättningar av antika grekiska texter hamnar i denna kategori.

I kategorin festskrifter sorterar jag antologier som är ägnade att fira en viss, oftast akademisk, person eller i vissa fall någon form av annat jubileum. Dessa skrifter är ofta lätta att identifiera eftersom de har just ordet festskrift, eller *Festschrift*, i sin titel.

I kategorin övriga sorterar jag de referenser som inte passar in i någon av ovanstående kategorier.

Jag väljer bort kategorin elektroniska resurser av flera skäl. Fenomenet elektroniska resurser som sådant var inte aktuellt under min första mätperiod 1979-1989 och då alltså inte heller vid Crawford's första mätpunkt 1986. Eftersom min avsikt är att undersöka förändringar över tid är detta ett argument för att inte skapa en egen kategori för elektroniska resurser. Vidare är det så att både Dabrishus och Crawford ändå undersökte refererandet av elektroniska resurser och websidor i sina undersökningar vilket gav följande resultat. Dabrishus, som mätte referenser i tre tidskrifters utgivning 2004-2005 konstaterade endast en (1) referens som specifikt hänvisade till en elektronisk resurs.⁵⁸ Crawford å sin sida

⁵⁸ Dabrishus (2005). s. 20.

konstaterade vid sin andra mätpunkt år 2006 även han endast en (1) referens till en elektronisk resurs. Med tanke på att hans mätpunkt år 2006 inkluderade 1902 unika fotnoter är detta en anmärkningsvärt låg siffra.

Slutligen, gällande elektroniska resurser, är det min egen erfarenhet att vi studenter gärna läser tidskriftsartiklar i elektroniskt format och sedan refererar till dem såsom om vi hade läst dem som tryckt produkt. Denna min erfarenhet finner visst stöd hos studien av Dalbello *et al.* som jag diskuterade i forskningsöversikten kring elektroniska resurser som materialkategori. Den studien visade just att forskare inom de humanistiska ämnena *classical studies* och engelsk litteratur sällan underbygger sina argument med referenser till elektroniska resurser, även om de använder dem, utan föredrar att referera till motsvarande text i pappersform.⁵⁹

Elektroniska resurser som materialtyp undersöks även i en australiensisk studie av Suzana Sukovic från 2008 som med intervjuer som metod involverade 30 forskare i ämnena historia och litteraturvetenskap. Syftet var att undersöka i vilken utsträckning dessa forskare använde sig av elektroniska texter i sin forskning och om de även refererade till dem såsom elektroniska. Det visade sig att de gärna använde sig av texter som de fann på internet men att det hos de flesta fanns en tveksamhet till att referera till elektroniska texter bortsett från de elektroniska versionerna av vetenskapliga tidskrifter. Grunden för denna tveksamhet var att en referens till en elektronisk text upplevdes ha mindre tyngd och trovärdighet än en referens till samma text i tryckt format. Många av dem gick därför tillväga på det sättet att om de behövde en text som de enklast kunde få tillgång till på internet så var det också där de läste den. Därefter tog de reda på publiceringsår och övriga metadata för den tryckta versionen och använde dessa uppgifter för sin referens.⁶⁰

Jag föreställer mig att doktorander i Sverige agerar på liknande sätt och att det går att argumentera för att det är svårt att visa med hjälp av en referensanalys huruvida en forskare har studerat en tidskriftsartikel i tryckt eller elektronisk form. Jag anser därutöver att det är mest intressant att se den eventuella ökade frekvensen av just tidskrifter, elektroniska eller inte, visavi alla andra dokumenttyper *en masse*. Detta utifrån antagandet att tidskrifter har en svagare ställning inom klassisk filologi än inom andra forskningsområden.

Metod. Referensernas ålder

I delundersökningen som behandlar åldern på de citerade texterna väljer jag att följa Tuckers och Crawfords metod att subtrahera året då den citerade texten publicerades från året då den citerande texten publicerades.

⁵⁹ Dalbello m.fl. (2006). s. 2-4.

⁶⁰ Sukovic (2009). s. 1012-1013.

Fler metodval

Utöver språk, materialtyp och ålder undersökte Crawford även andra egenskaper hos referenserna. En av dessa egenskaper är referensernas specificitet eller exakthet. Det vill säga frågan om huruvida en referens hänvisar till en viss sida i en text, flera sidor, ett kapitel, en hel artikel eller en hel bok/monografi. Det är delvis av tidsskäl som jag väljer att inte följa detta exempel. Bortom tidsskålet är det även det faktumet att Crawford, och före honom Tucker, undersökte varje enskild fotnot och inte, som jag, enbart referenslistorna vid avhandlingarnas slut som för mig faller avgörandet i detta metodval. Som jag argumenterade i föregående metodavsnitt är det nämligen enligt min mening oftast i fotnoterna som författaren anger om han eller hon refererar till en text i sin helhet eller till en mindre del. Det finns givetvis undantag till det jag nyss påstod. Använder man sig till exempel enbart av en enda artikel ur en antologi så framgår dessa detaljerade uppgifter ofta i den avslutande referenslistan efter artikeln.

Crawford mätte även antalet referenser per artikel och kunde konstatera att dessa steg från 40 referenser per artikel år 1956-57 till 136 år 2006.⁶¹ Som tidigare nämnts så har antalet vetenskapliga tidskrifter generellt och även inom klassisk filologi ökat kraftigt sedan 1950-talet vilket torde vara en av förklaringarna till denna ökning. En annan förklaring kan vara internet som gör åtkomsten till dessa tidskrifter så mycket enklare. Jag väljer att inte formulera en frågeställning angående antalet referenser på detta sätt eftersom mitt empiriska material inte är tidskriftsartiklar utan doktorsavhandlingar. Medan artiklar ofta visar liknande omfång vad gäller sidantal så visar doktorsavhandlingar på större variation vilket skulle göra antalet referenser per avhandling mindre intressant. Dock kommer jag i uppsatsens andra huvuddel ändå att presentera en sammanställning av hur utvecklingen avseende sidantal och antal referenser ser ut mellan mina två mätperioder.

I delundersökningen som handlade om materialtyp sorterade Crawford in referenserna till tidskrifter i namngivna tidskrifter och fick på det sättet fram en lista med de 10 mest citerade tidskrifterna tillägnade klassisk filologi. På liknande sätt visade Mara Dabrishus i sin masteruppsats från 2005 på ett värdefullt sätt vilka vetenskapliga tidskrifter klassiska filologer och även andra forskare av den grekisk-romerska antiken använder sig av och refererar till. Ett sådant underlag skulle ha verklig praktisk nytta för dem som på universitetsbiblioteksnivå har att besluta om vilka tidskrifter som ska licensbetalas och vilka inte. Jag skulle ha möjlighet att inkludera tidskrifternas titel i min referensanalys vilket åtminstone skulle bereda möjlighet för en senare utveckling av mina resultat men jag väljer att inte göra det. Ett möjligt argument till försvar för detta val är följande: De avhandlingar jag undersöker är författade mellan åren 1979-1989 samt 2007-2017. Under den

⁶¹ Crawford (2013). s. 218.

första mätperioden förekom inte vetenskapliga tidskrifter i elektronisk form medan de gjorde det under andra mätperioden. Det skulle alltså bli svårt att göra en rättvis jämförelse. Värdet av att mäta vilka tidskrifter klassiska filologer vid svenska universitet faktiskt använder skulle framför allt vara att bereda beslutsunderlag åt de ansvariga vid svenska universitetsbibliotek som har att besluta vilka tidskrifter det ska betalas licenspengar för. Detta är förvisso det andra av de två syften som leder mitt arbete med denna uppsats, vilket alltså skulle tala för att jag borde undersöka denna aspekt i materialet. Därutöver är identifierandet av vilka klassiska filologiska tidskrifter som mest används av svenska forskare ett ämne som är minst lika intressant och aktuellt som de beslut som fattas kring den fysiska boksamlingen. Dock tänker jag att ett sådant underlag angående tidskrifter borde tas fram genom att enbart undersöka de allra senaste årens refereringsmönster hos klassiska filologer vid svenska universitet. Då skulle man i undersökningen inkludera inte bara doktorsavhandlingar utan även de artiklar dessa svenska forskare publicerar i internationella vetenskapliga tidskrifter. Jag väljer alltså att inte identifiera referenserna ned till nivån enskild namngiven tidskrift.

Avhandlingarna

Jag har alltså för avsikt att undersöka samtliga referenser i 20 avhandlingar varav 10 är hämtade från mätperioden 1979-1989 och 10 från den andra mätperioden 2007-2017. En egenhet hos dessa avhandlingar som i sig är intressant men som inte kommer att undersökas närmare i denna uppsats är att de är skrivna på olika språk. I början av 1900-talet var tyska det språk som dominerade som avhandlingsspråk vid svenska universitet. Den ställningen gick dock förlorad mellan 1900-talets två världskrig.⁶² Trots det kan man konstatera att ännu vid min första mätperiod 1979-1989 skrevs avhandlingar i Sverige på tyska vilket visas av att en av mina 10 avhandlingar från den perioden är skriven på det språket. Det språk avhandlingarna är skrivna på kan tänkas ha någon relevans i förhållande till språken på de texter som avhandlingarna refererar till. Exempelvis kan man anta att en avhandling skriven på tyska har en högre andel tyska referenser än en avhandling skriven på engelska. Även om detta förhållande inte utgör objektet för en frågeställning i denna uppsats kan det vara av värde att här redovisa språkfördelningen för avhandlingarna i de två mätperioderna. Eftersom även den tidsperiod respektive avhandling behandlar kan ha en viss inverkan på referenserna redovisas även dessa. Jag väljer att använda en grov indelning av perioderna antik, medeltid och nylatin. Ibland använder man avsättandet av den siste romerske kejsaren Romulus Augustulus år 478 som det definitiva slutet för den historiska period vi kallar antiken. Därför kan det vara lämpligt att grovt räkna alla texter skrivna fram till år 500 såsom hörande till antiken. Medeltiden får i min undersökning fylla åren mel-

⁶² Salö (2016), s. 14.

lan år 500 och 1500 då handskrifterna var på väg ut och den tryckta boken på väg in. De texter som produceras på latin efter ungefär år 1500 brukar slutligen benämnas nylatin. Här följer först mätperiod 1, 1979-1989.

Tabell 6. Undersökningens avhandlingar mätperiod 1. 1979-1989.

Nr	År	Författare	Titel	Språk	Tidsperiod
1	1979	Hans Aili	The Prose Rhythm of Sallust and Livy	Engelska	Antik
2	1979	Magnus Wistrand	Cicero Imperator. Studies in Ciceoro´s Correspondence 51-47 B.C.	Engelska	Antik
3	1980	Göran Bäärnhielm	Magnus Erikssons landslag. Latinsk översättning (ca år 1500) av Ragvald Ingemundsson.	Svenska	Medeltid
4	1980	Gunilla Iversen	Corpus Troporum IV. Tropes de l´Agnus Dei.	Franska	Medeltid
5	1981	Marianne W. Schiebe	Das ideale Dasein bei Tibull und die Goldzeitkonzeption Vergils.	Tyska	Antik
6	1982	Monika Asztalos	Petrus de Dacia. De Gratia Naturam Ditante Sive De Virtutibus Christinae Stumbelensis. Edition critique avec une introduction.	Franska	Medeltid
7	1984	Gunhild Widén	The Roman Chancery Tradition. Studies in the Language of Codex Theodosianus and Cassiodorus´ Variae.	Engelska	Antik
8	1986	Gunilla Björkvall	Corpus Troporum V. Les deux tropaires d´Apt, mss. 17 et 18.	Franska	Medeltid
9	1988	Ann-Mari Jönsson	Johannes Messenius. Chronologiae Sanctae Birgittae. A Critical Edition with Introduction and Commentary.	Engelska	Nylatin
10	1988	Gerd Haverling	Studies on Symmachus´ Language and Style.	Engelska	Antik

Källa: Min undersökning.

Avseende språk kan man här konstatera att 5 av 10 avhandlingar är skrivna på engelska. Tre är skrivna på franska och en vardera på svenska och tyska. Det framgår även att 5 av avhandlingarna behandlar ämnen som är relaterade till den romerska antiken. Fyra avhandlingar behandlar medeltiden och en behandlar den nylatinska perioden som grovt kan räknas från 1500-talet och framåt. På nästa sida följer avhandlingarna för den andra mätperioden 2007-2017.

Tabell 7. Undersökningens avhandlingar mätperiod 2. 2007-2017.

Nr	År	Författare	Titel	Språk	Tidsperiod
11	2008	Magdalena Öhrman	Varying Virtue. Mythological Paragons of Wifely Virtues in Roman Elegy.	Engelska	Antik
12	2009	Aron Sjöblad	Metaphors Cicero lived by. The Role of Metaphor and Simile in De Senectute.	Engelska	Antik
13	2011	Elin Andersson	Responsiones Vadstenenses. Perspectives on the Briggetine Rule in Two Texts from Vadstena and Syon Abbey.	Engelska	Medeltid
14	2011	Sara Ehrling	De Inconexis Continuum. A Study of the Late Antique Latin Wedding Centos.	Engelska	Antik
15	2013	Andreas Thor	Studies on Juvencus' Language and Style.	Engelska	Antik
16	2013	Moa Ekbom	The Sortes Vergilianae. A Philological Study.	Engelska	Antik
17	2014	Hannah Bartonek Åhman	The Hero and the Law. A Study of Silius Italicus' Punica.	Engelska	Antik
18	2014	Elena Dahlberg	The Voice of a waning Empire. Selected Latin Poetry of Magnus Rönnow from the Great Northern War.	Engelska	Nylatin
19	2016	Astrid Nilsson	Johannes Magnus and the Composition of Truth. Historia de omnibus Gothorum Sueonnumque regibus.	Engelska	Nylatin
20	2016	Martina Björk	Ovid's Heroides and the Ethopoeia.	Engelska	Antik

Källa: Min undersökning.

Samtliga avhandlingar under perioden 2007-2017 är skrivna på engelska vilket är en remarkabel utveckling från perioden 1979-1989 då 5 av 10 avhandlingar var skrivna på ett annat språk än engelska. Sju av avhandlingarna behandlar antika förhållanden, en avhandling behandlar medeltiden och två behandlar nylatinska texter. Ur tabellerna ovan, nr 6 och 7, kan man extrahera flera aspekter som i sig är värda undersökning och övervägande. Jag syftar då särskilt på avhandlingarnas titlar och de tidsperioder de behandlar. Dessa aspekter har ingen direkt bäring på denna undersöknings frågeställningar och syften men jag kommer ändå att kort lyfta dem i uppsatsens tredje huvuddel som går under namnet slutdiskussion.

I den andra huvuddelen som nu följer kommer jag att presentera och diskutera resultatet av min referensanalys. Presentationen kommer att bestå av tabeller och figurer som är skapade utifrån summeringar av de Excel-ark i vilka jag har noterat och sorterat de ca 4000 referenser jag har extraherat ur de 20 avhandlingarna som utgör mitt empiriska objekt. Innehållet i tabellerna och figurerna kommer även

löpande att diskuteras i relation till de tidigare referensanalyser inom klassisk filologi som har presenterats i uppsatsens första huvuddel.

Andra huvuddelen. Resultat och analys

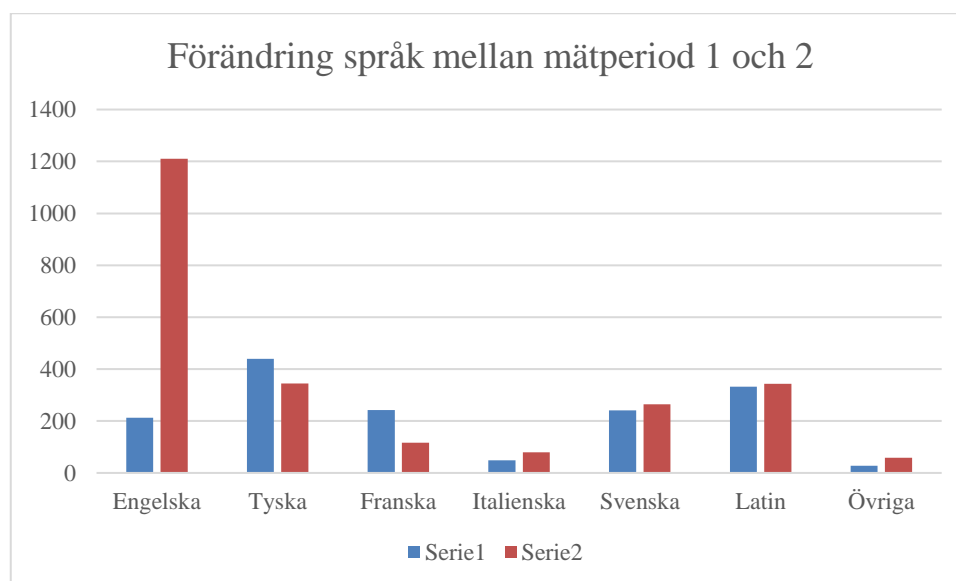
De 20 avhandlingarna genererade sammanlagt 3955 referenser fördelade på 1544 referenser från den första mätperioden och 2411 från den andra mätperioden. I denna huvuddel kommer resultatet att presenteras och analyseras i tre avsnitt motsvarande de tre huvudkategorierna språk, materialtyp och ålder. Samtidigt kommer jag löpande att återvända till Crawfords, Tuckers och Dabrishus' studier för att sätta mitt resultat i relation till mina frågeställningar och uppsatsens syften.

Referensernas språk

Min första frågeställning rör referensernas språk. Kommer det empiriska materialet i min svenska undersökning i relation till de amerikanska undersökningarna att visa på liknande tillväxt av det engelska språkets betydelse på bekostnad av de tyska, franska och italienska språken?

Jag kommer först att presentera resultatet i ett stapeldiagram som visar storleksrelationen mellan de olika språken samt förändringen mellan de två mätperioderna. Därefter kommer jag att i tabeller visa resultatet i mer detaljerad form. Serie 1 i stapeldiagrammet som följer på nästa sida visar antalet referenser per språk i avhandlingarna från år 1979-1989 medan serie 2 visar motsvarande för avhandlingarna från år 2007-2017.

Figur 1. Min undersökning

Källa: Min undersökning.

Den amerikanska studien av Crawford som inspirerade mig till denna studie konstaterade en ökning av engelska referenser på bekostnad av framför allt tyska och franska referenser. Mellan 1986 och 2006 ökade de engelska referenserna från 67,2% till 83,2 % vilket över denna 20-årsperiod i sig blir en ökning på 16%. Mina mätpunkter som delvis täcker in samma år som Crawfords studie visar avseende de engelska referenserna en ökning från 13,8% till 50% vilket i sig blir en ökning på 36,2%. Man kan alltså konstatera att den procentuella ökningen var större i Sverige men att de engelska referenserna inte nådde till mer än 50% av det totala antalet referenser.

Tabell 8. Min undersökning. Fördelning språk mätperiod 1. 1979-1989.

Avh. 1979-1989	Engelska	Tyska	Franska	Italienska	Svenska	Latin	Övriga språk
Summering	213	439	242	49	241	332	28
Procentandel	13,8	28,4	15,7	3,2	15,6	21,5	1,8

Källa: Min undersökning.

Det tyska språket har traditionellt en stark ställning inom klassisk filologi inte minst på grund av de ivriga och framstående filologer som har arbetat inom den tyskspråkiga miljön alltsedan 1800-talet och än tidigare.⁶³ Det tyska språket tappar dock i betydelse över tid inom området om man ser till siffrorna i Tuck-

⁶³ Tucker (1959), s. 38-39.

er/Crawfords studier och även min egen. I Crawfords studie faller de tyska referenserna från 23,9% till 8,4% vilket blir ett tapp på 15,5%. I min studie sjunker de tyska referenserna från 28,4% till 14,3% vilket i sig blir en sänkning med 14,1%, alltså ganska likartat. Här kan man dock konstatera en avgörande skillnad. Vid min första mätperiod, 1979-1989, var tyska det mest representerade moderna språket samtidigt som engelska kom först på fjärde plats efter även franska och svenska. I Crawfords undersökning var engelska det största språket redan vid den första mätpunkten. Att det svenska språket inte visade ett högt resultat i den amerikanska studien är föga förvånande. Inte heller är det förvånande att det svenska språket har en förhållandevis stark ställning i avhandlingar som är skrivna vid svenska universitet. Det som dock är anmärkningsvärt är att det tyska språket under den period min undersökning omfattar tappar sin ställning som det mest refererade språket till förmån för engelskan.

Angående de svenska referenserna kan sägas att de vid min första mätperiod motsvarade en procentandel på 15,6 procent för att vid den andra ligga på 10,9%, alltså ett tapp på 4,7%. De italienska referenserna ligger intressant nog fast kring 3% i såväl Crawfords båda mätpunkter som i mina båda mätperioder. Att det bedrivs forskning i ämnet latin i landet Italien är naturligt nog och denna forsknings betydelse bland filologer verkar vara stabil över tid men långt ifrån dominerande.

Tabell 9. Min undersökning. Fördelning språk mätperiod 2. 2007-2017.

Avh. 2007-2017	Engelska	Tyska	Franska	Italienska	Svenska	Latin	Övriga språk
Summering	1211	345	117	79	264	343	59
Procentandel	50	14,3	4,8	3,3	10,9	10	2,4

Källa: Min undersökning.

Referenser på franska i sin tur visar på ett betydande tapp mellan mina båda mätperioder från 15,7% till 4,8% medan den amerikanska studien redovisar ett tapp från redan blygsamma 6,3% till 3,3%. Värt att notera är att tre av mina avhandlingar från den tidiga mätperioden är skrivna på franska vilket indikerar god kännedom om det franska språket hos de skrivande doktoranderna. Valet av franska som avhandlingsspråk torde även kunna indikera en relativt stor andel referenser till franska texter i dessa avhandlingar. Längre fram i denna andra huvuddel presenterar jag två tabeller och för en mindre diskussion kring nyss nämnda antagande även om detta antagande inte täcks in av uppsatsens frågeställningar och syften.

Latin är vid min första mätperiod det näst mest refererade språket efter tyskan och uppvisar en procentandel på 21,5%. Vid min andra mätperiod har latinet tappat 11,5% ned till 10% av det totala antalet referenser men återfinns ändå på tredje plats efter engelskan och tyskan.

När det gäller övriga språk som inkluderar referenser till texter på spanska, danska, norska, polska och ryska så har dessa sammantaget legat på en låg nivå vid båda mätperioderna med 1,8% vid den första och 2,4% vid den andra.

Tabell 10. Min undersökning. Procentuell förändring språk mätperiod 1-2.

	Engelska	Tyska	Franska	Italienska	Svenska	Latin	Övriga språk
Proc. förändring	36,2	-14,1	-10,9	0,1	-4,7	-11,5	0,6

Källa: Min undersökning.

Vid den andra mätperioden 2007-2017 var som nämnts ovan samtliga 10 avhandlingar författade på engelska till skillnad från 1979-1989 då 5 av 10 avhandlingar var författade på andra språk. Om materialet hade varit större hade man eventuellt kunnat säga något om relationen mellan avhandlingens och referensernas språk. Trots det begränsade materialet väljer jag ändå att presentera hur refererandet till det språk på vilket avhandlingarna är skrivna ser ut för dessa 5 avhandlingar.

Figur 11. Min undersökning. Referenser i förhållande till avhandlingens språk. Med de engelskspråkiga avhandlingarna undantagna.

Avhandling nr.	Språk	Tot. antal ref.	Antal ref. på avh. språk	Procentandel ref. på avh. språk
5	Tyska	136	86	63,20%
3	Svenska	52	32	61,50%
4	Franska	47	5	10,60%
6	Franska	110	17	15,50%
8	Franska	195	77	39,50%

Källa: Min undersökning.

Utan att dra några generella slutsatser utifrån siffrorna i ovanstående tabell så visar de ändå att tre av avhandlingarna uppvisar en hög andel referenser till texter på samma språk som avhandlingarna är skrivna.

Med samtliga avhandlingar 1979-1989 medtagna, alltså även de 5 som är författade på engelska, ser refererandet till tyska, franska och svenska texter ut på följande vis.

Tabell 12. Min undersökning. Referenser i förhållande till avhandlingens språk. Med de engelskspråkiga avhandlingarna medtagna.

Samtliga avhandlingar 1979-1989	Referenser	Tyska	Franska	Svenska
	Antal	439	242	241
	Procentandel	28,40%	15,70%	15,60%

Källa: Min undersökning.

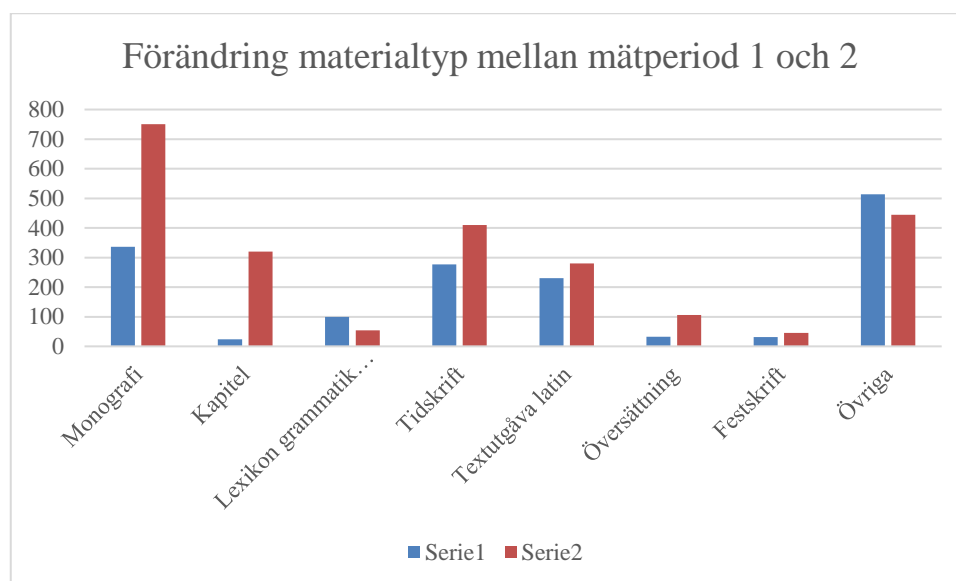
Återigen, utan att dra några generella slutsatser utifrån detta begränsade material så ser vi att de höga siffrorna för tyska, franska och svenska sjunker när avhandlingarna som är skrivna på engelska tas med i beräkningen.

Referensernas materialtyp

Min andra frågeställning rör referensernas materialtyp. Kommer materialet i min undersökning att visa en liknande relation mellan tidskrifter och övrigt material som den amerikanska undersökningen visade?

Precis som i föregående avsnitt kommer jag först att presentera resultatet i ett stapeldiagram som visar relationen mellan materialtyper samt förändringen mellan de två mätperioderna. Därefter kommer jag att i tabeller visa siffrorna i mer detaljerad form. I stapeldiagrammet som följer på nästa sida visar serie 1 antalet referenser per materialtyp i avhandlingarna från år 1979-1989 medan serie 2 visar motsvarande för år 2007-2017.

Figur 2. Min undersökning

Källa: Min undersökning.

Här visar resultatet från min första mätperiod att kategorin *övriga* utgör den största kategorin. Vid den andra mätperioden har kategorin *övriga* fallit en placering till den näst största efter monografier men att en oidentifierad samling referenser presenteras som en så viktig kategori skulle i sig kunna anföras som kritik mot mitt metodval. Jag kommer att diskutera detta längre fram i denna huvuddel samt presentera en möjlig lösning på problemet.

Tabell 13. Min undersökning. Referenser per materialkategori i antal och procent. 1979-1989.

Avh. 1979-1989	Monografi	Kapitel	Lex./gram./metr.	Tidskrift	Textutgåva latin	Övers./antik/medelt./nylat.	Festskrift	Övriga
Summering	336	24	99	277	230	33	31	514
Procentandel	21,8	1,6	6,4	17,9	14,9	2,1	2	33,2

Källa: Min undersökning.

Efter *övriga* är monografier den största kategorin med tidskrifter och latinska textutgåvor på tredje och fjärde plats. De materialkategorier som i min undersökning visar betydande förändringar mellan de två mätperioderna över tid är monografier och kapitel. Här bör man till att börja med återvända till hur jag i mitt metodavsnitt har valt att definiera dessa kategorier. Jag definierar en monografi som en bok som är skriven av **en** författare om **ett** ämne och som inte ingår i en numrerad skriftserie. Jag definierar ett kapitel som ett kapitel i en antologi som har en redak-

tör. Båda dessa definitioner är öppna för diskussion. Man kan hävda att monografier kan ingå i skriftserier och att monografin inte nödvändigtvis måste behandla endast ett ämne. Man kan också argumentera för att ett kapitel ur en monografi bör räknas som ett kapitel. Som jag argumenterade för i metodavsnittet menar jag att problemet med materialkategorin kapitel är att det ur en referens är svårt att avgöra om en hänvisning till s. 45-70 i en monografi utgör ett helt kapitel. Man skulle för att säkerställa detta vara tvungen att skaffa sig tillgång till den fysiska boken i varje enskilt fall vilket vore mycket tidskrävande. Dessa mina snäva definitioner av monografier och kapitel leder ofrånkomligt till att fler referenser hamnar i kategorin *övriga*.

Figur 14. Min undersökning. Referenser per materialkategori i antal och procent. 2007-2017.

Avh. 2007-2017	Mono-grafi	Ka-pitel	Lex./gram./metr	Tid-skrift	Text-utgåva lat	Övers./antik/med elt./nylat.	Fest-skrift	Öv-riga
Summe-ring	751	320	54	410	280	106	45	445
Procent-andel	31	13	2,3	17	11,6	4,4	1,9	18,4

Källa: Min undersökning.

Vid denna andra mätperiod har alltså monografier blivit den största kategorin. Näst störst är *övriga* med tidskrifter och kapitel på tredje och fjärde plats. Monografier och kapitel är alltså de materialkategorier som uppvisar störst förändring mellan de två mätperioderna vilket illustreras nedan i tabell 15. Monografier ökar sin representation med 9,2% och kapitel ökar med 12%. Crawford använder inte kategorin kapitel men hans utfall beträffande monografier ger mellan 1986 och 2006 bara en liten ökning på 1,3%. Alltså väsentligt lägre än i min studie. Vidare kan man konstatera att kategorin tidskrift ligger kvar nästan orörlig på en betydande men långt ifrån dominerande nivå. Detta konstaterande har en viss vikt eftersom det liknar det mönster man kan skönja i Tuckers och Crawfords studier. Nämligen att bruket av tidskrifter bland klassiska filologer har legat stabilt över tid de senaste 60 åren.

Tabell 15. Min undersökning. Referenser per materialkategori. Procentuell förändring mellan de två mätperioderna.

	Monografi	Kapitel	Lex./gram./metr.	Tidskrift	Textutgåva lat	Övers./antik/medelt./nylat.	Festskrift	Övriga
Proc. förändring	9,2	12	-4,1	-0,9	-3,3	2,3	-0,1	-14,8

Källa: Min undersökning.

Värt att notera är att kategorin festskrift i min undersökning över de två mätperioderna ligger kvar på nästan precis 2% av refererat material. Denna intressanta publikationsform fortsätter alltså att vara en förhållandevis liten men ändå givande kunskapskälla för klassiska filologer på svensk mark. Crawford's studie visar gällande festskrifter, eller Festschriften som de tydligen heter på engelska, ett tapp från 1% till 0,4% mellan hans två mätpunkter.

Användandet av språkliga lexikon, grammatiska och metrisk handböcker sjunker med 4,1% mellan mina två mätperioder.

Jag har, som jag motiverade i metodavsnittet, inte använt elektroniska resurser som en materialkategori i denna undersökning. Ett av skälen jag anförde för detta beslut var att elektroniska resurser inte var aktuella som kategori vid min första mätperiod 1979-1989. Ett annat skäl var att flera undersökningar som jag redovisade visade att det ofta är svårt att säkerställa om en referens åsyftar en elektronisk eller en tryckt produkt. Eftersom jag i mitt arbete med referenserna har gjort en notering vid varje post som jag har sorterat i kategorin *övriga* har jag ändå möjlighet att nu redovisa hur många referenser som explicit har hänvisat till en elektronisk resurs. Detta resultat gäller alltså enbart mätperioden 2007-2017. Av totalt 2411 referenser ur denna mätperiod har jag noterat 22 referenser till elektroniska resurser vilket utgör 0,9%. Av dessa 22 utgör 16 referenser till encyklopedier, 1 till en textdatabas, 1 till en elektronisk tidskrift och 4 som jag inte har kunnat identifiera. Eftersom elektroniska resurser inte har utgjort en materialkategori i denna undersökning har jag inte gjort noteringar för dessa referensers språk eller ålder. Man kan ändå genom att betrakta den låga andelen referenser till elektroniska resurser i min undersökning göra antagandet att dessa svenska doktorander i likhet med sina amerikanska kollegor hellre refererar till tryckt material än till elektroniskt.

Referensernas ålder

Min tredje frågeställning rör referensernas ålder. Kommer materialet i min undersökning att visa på en liknande stabil och hög genomsnittlig ålder på de dokument

som det refereras till jämfört med resultaten från tidigare forskning av Tucker och Crawford?

Det som Gregory A. Crawford fann mest anmärkningsvärt i sin undersökning av referensbeteenden hos klassiska filologer var att åldern på referenserna låg stabilt kring 25 år mellan hans båda mätpunkter 1986 och 2006. Inte nog med det: när han gick tillbaks och jämförde med Tuckers studie på samma område från 1956-1957 låg de även där på ca 25 års ålder. Kan man alltså utläsa en liknande hög och stabil ålder på referenserna ur mitt material? Här presenteras den genomsnittliga åldern på referenserna ur mina två mätperioder.

Tabell 16. Min undersökning. Förändring av referensernas genomsnittliga ålder mellan de två mätperioderna. Med de latinska textutgåvorna medtagna.

1979-1989	Genomsnittlig ålder
	57,6
2007-2017	Genomsnittlig ålder
	53,2

Källa: Min undersökning.

Till att börja med kan man konstatera att den genomsnittliga åldern på referenserna är väsentligt högre i min undersökning än i min amerikanska inspirationskälla. Mellan de två mätperioderna sjunker den genomsnittliga åldern på referenserna från 57,6 år till 53,2 år medan Crawford visade på en stabilitet kring 25 år från 1956 och till 2006. Likheten är ändå stabiliteten kring en hög ålder på referenserna. Att min svenska studie visar på så pass mycket högre ålder har jag två teorier till av vilka jag kan belägga den ena och resonera kring den andra. Det jag kan belägga är att inkluderandet av latinska referenser höjer referensernas genomsnittliga ålder. Det jag kan argumentera för är att avhandlingar som berör svenska förhållanden från 1500-talet och framåt också höjer referensernas genomsnittliga ålder. Dessa mina teorier behandlas i följande avsnitt om referensernas ålder utan latinska utgåvor.

Referensernas ålder utan latinska utgåvor

Som tidigare nämnts uteslöt Crawford och Tucker latinska textutgåvor från sina referensanalyser. Jag har valt att ta med dem men har under arbetets gång noterat att de ibland påverkar resultatet på ett påtagligt sätt i det avseendet att de sammantaget gör att åldern på referenserna stiger. Paradoxalt nog är det de avhandlingar

som behandlar ämnen i nyare tid, dvs 1500-talet och framåt, som orsakar denna förskjutning åt äldre referenser. De avhandlingar som behandlar ämnen i den romerska antiken använder oftast latinska textutgåvor som är framställda i vår egen närtid. Det är i sammanhanget kanske rentav så att ju nyare en kritisk textutgåva är desto mer tillförlitlig anses den vara i det filologiska forskarsamhället. De avhandlingar som behandlar ämnen i nyare tid, som exempelvis Elena Dahlbergs *The Voice of a waning Empire. Selected Latin Poetry of Magnus Rönnow from the Great Northern War* från 2014, använder ett stort antal tryckta latinska textutgåvor som kan vara 300-400 gamla och på vilka det ibland inte finns några kritiska textutgåvor producerade i vår närtid. Detta ger förstås en slagsida åt ålderdom avseende den sammantagna åldern på referenserna om man räknar dem tillsammans med monografier och tidskriftsartiklar från 1900-talets andra hälft. Av det skälet har det syns mig förnuftigt att även redovisa hur den genomsnittliga åldern på samtliga referenser ser ut om man har tagit bort de latinska textutgåvorna. Detta resultat följer här:

Tabell 17. Min undersökning. Förändring av referensernas genomsnittliga ålder mellan de två mätperioderna. Med de latinska textutgåvorna borttagna.

1979-1989	Genomsnittlig ålder utan lat.
	47

2007-2017	Genomsnittlig ålder utan lat.
	41,8

Källa: Min undersökning.

Man kan notera att den genomsnittliga åldern på referenserna efter detta ingrepp sjönk med ca 10 år för den första mätperioden och med ca 12 år för den andra. Jag hade egentligen väntat mig att åldern skulle sjunka mer än så då jag under arbetets gång har gått igenom ett ganska stort antal referenser väl över 300 år gamla. Min metod att mäta referensernas ålder har varit att subtrahera årtalet då den refererade texten publicerades från årtalet då den refererande avhandlingen disputerades. Här uppstår ett möjligt problem. Eftersom det tar minst fyra år och ofta längre att färdigställa en doktorsavhandling ökar hela tiden åldern på referenserna med hänsyn tagen till det år då avhandlingen slutligen läggs fram för disputation. Det vill säga, om doktoranden under första året av sin doktorandutbildning refererar till en text som vid den tidpunkten var 10 år gammal så kommer samma text att vara 14 år gammal om doktoranden istället refererar till den under utbildningens fjärde år.

Detta möjliga problem uppmärksammas av Erik Dardel i hans arbete om svenska doktorsavhandlingar i arkeologi.⁶⁴ Men då det skulle vara omöjligt att komma åt tidpunkten för när doktoranden har valt att göra en viss referens är detta ett problem man tvingas leva med om man vill mäta referensernas ålder i en referensanalys. Man skulle även kunna resonera som så att detta problem blir mer påtagligt inom naturvetenskaplig forskning där referenserna har en låg ålder eftersom det inom naturvetenskapen i hög grad är forskningsfronten som är intressant som bakgrund till ny kunskapsbildning. Som tidigare nämnts i denna uppsats refererar forskare i humanistiska ämnen gärna till äldre texter vilket även visas av denna undersökning som över tid visar på en genomsnittlig referensålder på över 40 år med de latinska textutgåvorna undantagna.

Materialtyp nedbrutet till två kategorier

Ett problem med mitt resultat gällande materialtyp är att en stor mängd referenser hamnar i kategorin *övriga*. Jag märkte detta problem redan efter genomgången av den första avhandlingen och valde då att utöka antalet kategorier. När jag inledde arbetet använde jag kategorierna: *monografi*, *kapitel*, *tidskrift*, *lexikon/grammatik/metrik*, *latinsk textutgåva* och *övriga*. För att få ner antalet referenser som hamnade i kategorin *övriga* utökade jag med kategorierna *översättning* och *festskrift*. Detta gjorde att antalet referenser i *övriga* sjönk men var fortfarande högt. Ett problem med att skapa ytterligare kategorier skulle vara att dessa övriga referenser visar upp stor variation och visar på materialtyper som bara förekommer i några få fall. Under arbetets gång har jag gjort noteringar vid varje post som representerar en *övrig* referens varför jag i efterhand kan konstatera vad jag hade kunnat göra bättre. Exempel på materialtyper som förekommer i några få fall är: diplomatarier, adelskalendrar, kartböcker, brevsamlingar, nekrologier, universitetsmatriklar, glossarier, registraturer, myndighetstexter och juridiska texter.

Det finns dock vissa *övriga* referenser som är mer förekommande och som skulle kunnat förtjäna egna kategorier. Exempel på sådana materialtyper är: skriftserier, översiktsverk, antologier, årsskrifter, avhandlingar och konferenstexter.

För att kompensera för detta problem väljer jag att utöver den ovan redovisade fördelningen av referenser i åtta materialkategorier varav kategorin *övriga* kan betraktas som onödigt stor även presentera resultatet på ett annat och tydligare sätt. Den materialtyp som tydligast skiljer ut sig som publiceringsform är tidskriftsartikeln. Alla de övriga framstår i sin fysiska uppenbarelse såsom någon form av bok. Därtill kommer att den elektroniska tidskriftsartikeln i den akademiska världen har en stor betydelse som kunskapskälla. Ett exempel ur vår ABM-

⁶⁴ Dardel (2004). s. 40.

utbildning kan illustrera detta. Vid ett tillfälle hölls en föreläsning av en bibliotekarie från Uppsala universitetsbibliotek. Hon berättade att Universitetsbiblioteket med alla dess filialer sammantaget lånade ut ca 600 böcker per dag. Samtidigt skedde dagligen ca 10000 nedladdningar av de elektroniska tidskriftsartiklar som universitetsbiblioteket tillhandahåller.

Därför väljer jag alltså att även presentera resultatet avseende materialtyp nedbrutet till endast två kategorier, nämligen *tidskrifter* och *övriga*. I kategorin *övriga* har jag här alltså samlat alla referenser utom de som är till tidskrifter.

Tabell 18. Min undersökning. Referenserna sorterade i endast kategorierna tidskrift och övriga. Övriga representerar här alla kategorier utom tidskrift.

Avh. 1979-1989	Tidskrift antal ref.	Övriga antal ref.	Procentandel tidskrift	Procentandel övriga
	277	1267	17,90%	82,10%
Avh. 2007-2017	Tidskrift antal ref.	Övriga antal ref.	Procentandel tidskrift	Procentandel övriga
	410	2001	17%	83%

Källa: Min undersökning.

Anmärkningsvärt med dessa siffror är att de ligger i stort sett stilla över båda mätperioder. Med tanke på tillgängligheten av elektroniska tidskriftsartiklar under den andra mätperioden hade man kunnat förvänta sig en ökning av andelen referenser till sådana. Det vi istället ser är en svag minskning.

Sorterade på detta sätt kan man även se att mina resultat med ca 18% tidskrifter och ca 82% övriga mer liknar den tidigare amerikanska forskningen på området som jag har beskrivit och diskuterat ovan i den första huvuddelen. Mara Dabrishus redovisar i sin studie från 2005 ett resultat på 24% tidskrifter och 76% i den kategori som hon kallar *monograph or edited volume* vilket inkluderar allt utom tidskrifter i hennes undersökning.⁶⁵ Tucker och Crawford visar för sina tre mätpunkter en anmärkningsvärd stabilitet från år 1956-2006 på ca 27% tidskrifter och 73% i alla övriga kategorier.⁶⁶ Mitt resultat på 18% tidskrifter ligger lite lägre men uppvisar liknande stabilitet över åren som de amerikanska studierna.

Efter att nu har redovisat de resultat som direkt berör mina frågeställningar kommer jag i följande avsnitt även att redovisa information som skulle kunna beskrivas som restprodukter av mitt empiriska arbete. Detta handlar om antalet sidor och referenser i avhandlingarna samt hur dessa förhållanden har förändrats mellan

⁶⁵ Dabrishus (2005). s. 20.

⁶⁶ Crawford (2013). s. 218.

mina två mätperioder. Jag väljer att redovisa dessa siffror eftersom de kan vara av värde för eventuell vidare forskning på området.

Avhandlingarna. Antal sidor och referenser

Som jag nämnde i uppsatsens första huvuddel undersökte mina amerikanska förebilder utvecklingen avseende texters omfattning i sidantal i relation till det medföljande antalet referenser. Denna fråga täcks inte in av mina frågeställningar eller mina syften men jag redovisar ändå här de fynd jag har gjort under arbetet med avhandlingarna.

Nedan presenteras därför en sammanställning av antalet sidor och antalet referenser i de 20 avhandlingarna i en fördelning på de två mätperioderna. Man kan till att börja med se att det finns stor variation mellan avhandlingarna även inom respektive mätperiod. Avhandlingarna från 1979-1989 visar en spridning från som lägst 151 sidor till som högst 442. Referenserna visar en spridning från som lägst 47 referenser till som högst 399.

Tabell 19. Min undersökning. Sidantal och antal referenser per avhandling 1979-1989.

Avh. 1979-1989	Nr.	År	Sidantal	Antal referenser
	1	1979	151	104
	2	1979	230	108
	3	1980	184	52
	4	1980	349	105
	5	1981	163	137
	6	1982	215	60
	7	1984	168	47
	8	1986	442	194
	9	1988	335	399
	10	1988	295	289
Medeltal			253	150

Källa: Min undersökning.

Avhandlingarna från perioden 2007-2017 visar en mindre spridning avseende sidantal med som lägst 205 sidor och som högst 383. Avseende referenser är dock spridningen fortsatt stor med som lägst 39 och som högst 417.

Tabell 20. Min undersökning. Sidantal och antal referenser per avhandling 2007-2017.

Avh. 2007-2017	Nr.	År	Sidantal	Antal referenser
	11	2008	218	251
	12	2009	205	39
	13	2011	260	154
	14	2011	239	167
	15	2013	303	216
	16	2013	320	417
	17	2014	257	248
	18	2014	383	414
	19	2016	322	357
	20	2016	353	155
Medeltal			286	242

Källa: Min undersökning.

Följande två tabeller visar utvecklingen av kategorierna sidantal och antal referenser presenterat i genomsnittliga tal och som procentuell förändring.

Tabell 21. Min undersökning. Genomsnittligt sidantal per avhandling i de två mätperioderna samt procentuell förändring.

Genomsnittligt sidantal per avhandling 1979-1989	253
Genomsnittligt sidantal per avhandling 2007-2017	286
Procentuell förändring	13%

Avhandlingarnas genomsnittliga sidantal ökade mellan mätperioderna från 253 sidor till 286 vilket blir en ökning med 13%.

Tabell 22. Min undersökning. Genomsnittligt antal referenser per avhandling i de två mätperioderna samt procentuell förändring.

Genomsnittligt antal referenser per avhandling 1979-1989	150
Genomsnittligt antal referenser per avhandling 2007-2017	242
Procentuell förändring	61%

Källa: Min undersökning.

Avhandlingarnas genomsnittliga antal referenser ökade mellan de två mätperioderna från 150 referenser till 242 vilket ger en ökning med 61%. Hur kan man förklara denna anmärkningsvärda ökning? Min teori skulle vara att det är de elektroniska bibliotekskatalogerna och universitetsbibliotekens stora tillgång till elektroniska tidskrifter och andra texter som till del ligger bakom denna ökning. Man kan även tänka sig att det finns förändringar i vad som förväntas från de akademiska institutionerna när det gäller underbyggande av påståenden med hjälp av referenser till tidigare forskning.

I den tredje och avslutande huvuddelen som nu följer kommer jag till att börja med att diskutera mina metodval utifrån ett självkritiskt förhållningssätt avseende vad annorlunda metodval eventuellt hade kunnat ge för inverkan på resultatet. Därefter kommer jag att försöka sätta min undersökning i relation till mina frågeställningar, mina syften och de resultat som mina referensanalytiska förebilder Crawford, Tucker och Dabrishus åstadkom. Jag kommer även att återkoppla till Becher och Fowlers teoretiska begrepp *urban fields* och *rural fields* för att se vad dessa begrepp kan bidra med till förståelsen av undersökningens resultat. Slutligen kommer jag att presentera idéer till vidare forskning på området som har vuxit fram i mitt tänkande under arbetet med denna undersökning.

Tredje huvuddelen. Slutdiskussion

Metoddiskussion

En omständighet som kan tyckas självklar vid författandet av uppsatser är att metodvalen kommer att ha en inverkan på resultaten. Den omständigheten gäller även för denna uppsats. Utifrån samma empiriska råmaterial kan två uppsatsförfattare som har gjort skilda metodval komma fram till ganska olika resultat även om de har utgått från samma syften och frågeställningar. Jag kommer därför att inleda denna slutdiskussion med att diskutera några av de metodval jag har gjort inför undersökningen samt vad dessa val eventuellt kan ha haft för inverkan på resultaten.

Som jag har nämnt flera gånger i denna uppsats så fick jag idén till dess ämne ur Gregory A. Crawford's referensanalys med två årgångar av tidskriften *Transactions of the American Philological Association* som empiriskt objekt. Crawford använde i sin tur en referensanalys av samma tidskrift men utförd 60 år tidigare av B.R. Tucker som förebild. Båda dessa mina förebilder som arbetade på amerikansk mark använde alltså en för det landet inhemsk tidskrift som råmaterial för sina undersökningar. Att de valde just en tidskrift, eller rättare sagt årgångar av denna tidskrift, som material tror jag ledde dem till att välja att undersöka varje enskild fotnot som förekom i artiklarna i dessa utgåvor snarare än bara referenslistorna i slutet av artiklarna. Just detta val konstituerar en viktig skillnad. Som jag har nämnt i mitt metodavsnitt existerar det inga tidskrifter på det svenska språket tillägnade klassisk filologi varför jag istället valde att utföra min referensanalys på doktorsavhandlingar som har författats i Sverige. Doktorsavhandlingar skiljer sig från tidskriftsartiklar bland annat genom deras betydligt större omfattning vilket i sig leder till att de innehåller fler referenser i referenslistan och långt fler referenser i form av fotnoter. Mitt metodval blev här att inte följa mina amerikanska förebilder i deras minutiösa studium av varje enskild fotnot utan att istället räkna förekomsten av en text i den avslutande referenslistan som en enskild post i min sammanräkning. Varje text har alltså räknats endast en (1) gång. I verkligheten kan det dock vara så att avhandlingsförfattaren har gjort 10 fotnoter som refererar till en viss text i referenslistan och endast 1 gång till en annan text som också finns i referenslistan. En sådan omständighet blir alltså inte synlig i min undersökning utan de har båda blivit registrerade såsom närvarande i samma grad, nämligen 1. Jag kan utifrån denna tankegång konstatera att jag utifrån mitt råmaterial skulle ha

möjlighet att utveckla denna studie på en mer detaljerad nivå vilket eventuellt skulle ge ett annorlunda resultat.

Ett annat metodval som jag vid slutet av arbetet med denna uppsats kan ha vissa funderingar kring är att jag valde att inte kategorisera tidskriftsreferenserna ned till nivån enskild namngiven tidskrift. Hade jag gjort det hade jag likt Mara Dabrishus kunnat visa vilka tidskrifter de svenska forskarna faktiskt använder vilket hade kunnat vara av värde för dem som beslutar om licenspengar vid svenska universitetsbibliotek. Utöver detta skulle resultatet även kunnat ha praktiskt värde för studenter inom klassisk filologi som frågar sig vilka tidskrifter som är mest värdefulla att konsultera. Min bedömning, som jag redogjorde för i metodavsnittet om tidskrifter, var dock att endast de allra senaste avhandlingarna skulle vara intressanta i dessa avseenden. Denna min bedömning kan relateras till att Mara Dabrishus själv under genomförandet av sin undersökning 2005 valde att endast inkludera de allra senaste årgångarna, nämligen 2004-2005, av *The Classical Quarterly*, *Classical Antiquity* och *Mnemosyne*.⁶⁷ Om jag hade valt att kategorisera tidskrifterna ned till nivån enskild namngiven tidskrift hade jag även på ett bättre sätt kunnat spegla den diversitet i ämnesstudier som utgör den klassiska filologens arbetsfält. Även om jag inte har gjort en systematisk och kvantitativ sammanställning av det jag nu påstår så har jag under det empiriska arbetets gång ändå gjort noteringar vid varje post som jag har sorterat i materialkategorin *övriga*. Dessa noteringar visar på just den stora intressebredd som även ovan nämnda tidskrifter vill representera. Där finns adelskalendrar, arkeologiska översiktsverk, universitetsmatriklar, grammatiska standardverk, nekrologier, kartböcker, myndighetstexter, juridiska texter samt universallexikon där man kan läsa om vilka sicilianska bin som producerar den honung som faller Vergilius mest i smaken. Jag tror därför att ett sorterande av tidskrifterna ned till namngiven nivå skulle ha varit värdefull för denna undersökning.

Ett metodval som har haft stor inverkan på resultatet i denna undersökning är mina definitioner av materialtyper. Framför allt gäller detta min medvetet snäva definition av materialtypen monografi. Häri avviker jag från min undersöknings förebilder. Tucker använder kategorin *book* i sin undersökning och han definierar den som en lång systematisk komposition som behandlar ett enda ämne. Han inkluderar dock monografiska serier i denna kategori vilket jag inte har gjort.⁶⁸ Crawford använder beteckningen *book/monograph* men han preciserar inte hur han avgränsar denna kategori. Själv definierade jag kategorin monografi såsom bestående av böcker av **en** författare som skriver om **ett** ämne och som inte ingår i en numrerad skriftserie. Böcker som jag bedömde inte stämde med denna definition och inte heller i någon av de andra kategorierna sorterade jag i kategorin *öv-*

⁶⁷ Dabrishus (2005). s. 17.

⁶⁸ Tucker (1959). s. 11.

riga. Efter det empiriska arbetet med de ca 4000 referenserna kunde jag konstatera att min kategorilåda för *övriga* materialtyper var betydligt mer välfylld med referenser än motsvarande låda hos mina förebilder. Som framgår av tabell nr. 3 i denna uppsats fylls kategorin *övriga* materialtyper i de amerikanska studierna som mest av 1% av referenserna vilket inträffar år 1986. Detta kontrasterar kraftigt mot resultatet i min undersökning. Med hjälp av tabell nr. 13 och tabell nr. 14 i denna uppsats kan man räkna fram att den genomsnittliga procentandelen *övriga* referenser med de två mätperioderna sammanräknade inom området materialtyp hamnar på 25,8%. Detta beror sannolikt till viss del på min snäva definition av kategorin monografi. Jag har således genom att följa min snäva definition av monografi sorterat en stor mängd böcker som möjligen hade sorterats som *book/monograph* av Crawford och Tucker i kategorin *övriga*. Att en fjärdedel av resultatet hamnar i en kategori som benämns *övriga* kan förstås framföras som en allvarlig kritik mot denna min undersökning. Till mitt försvar vill jag här nämna att jag under arbetets gång har gjort en beskrivning i det Excel-ark jag har arbetat i för varje rad som har representerat en referens som jag har sorterat i kategorin *övriga*. Där framgår alltså om jag bedömer att boken tillhör en skriftserie, är en avhandling, årsskrift, ett översiktsverk eller något annat som inte passar in i min definition av monografi. Dessa mina försvar till trots kan jag i efterhand konstatera att ett mer generöst utdelande av titeln monografi till texter som har figurerat i mitt material antagligen hade gjort min undersökning mer kompatibel mina amerikanska förlagor.

Min definition av materialkategorin kapitel kan också ha haft inverkan på resultatet. I den kategorin har jag sorterat referenser till enskilda kapitel i antologier där det finns en namngiven redaktör. Detta val gjorde jag utifrån svårigheten att med hjälp av endast sidnummer i referenslistan identifiera om syftet är att referera till ett helt kapitel i en bok eller bara till några sidor. För att på ett säkert sätt kunna konstatera att en referens åsyftar ett helt kapitel skulle man enligt min bedömning behöva ha tillgång den fysiska boken. Mitt intryck under arbetets gång har visserligen varit att referenserna i referenslistan allt som oftast åsyftar hela boken om det inte rör sig om en viss författares bidrag till en antologi. Mitt intryck är att det snarare är i fotnoterna som man finner referenser till sidor och kapitel. Fotnoter har alltså inte varit föremål för studium i detta uppsatsarbete. Trots det kan det hända att resultatet i materialkategorin kapitel hade blivit högre om jag hade använt en bredare definition.

Frågeställningar och syften

I detta avsnitt kommer jag att diskutera mina frågeställningar och de svar dessa har genererat för att försöka se i vilken mån de har bidragit till att uppfylla uppsatsens syften.

Jag har i denna uppsats formulerat mina frågeställningar i relation till tre resultat från Crawfords och Tuckers studier som berör språk, materialtyp och ålder på de refererade dokumenten i det empiriska materialet för deras studier. Anledningen till att jag formulerade mina frågeställningar på det sättet var att jag gjorde bedömningen att svaren skulle hjälpa mig att nå mina två syften som är att bereda beslutsunderlag åt de personer som på svenska universitetsbibliotek har att besluta om boksamlingar i latin samt även tidskrifter om klassisk filologi.

För tydlighetens skull återger jag här igen mina frågeställningar som alltså är formulerade utifrån ett jämförande perspektiv i förhållande till Crawfords referensanalys, vilken i sin tur inkluderade Tuckers referensanalys från 1956-57 som första mätpunkt. Jag återger mina frågeställningar en i taget inför respektive slutdiskussion.

Avseende språk: Kommer det empiriska materialet i min svenska undersökning att visa på liknande tillväxt i det engelska språkets betydelse på bekostnad av tyska, franska och italienska?

Min undersökning visar en tydlig tillväxt i refererandet av engelska texter men når ändå inte upp till mer än 50% av det totala antalet referenser. Detta är en påtaglig skillnad mot de 83,2% som redovisas vid Crawfords andra mätpunkt år 2006.⁶⁹ Av mitt resultat kan man alltså dra slutsatsen att svenska filologer fortfarande refererar i 50% av fallen till texter på andra språk än engelska. Störst av dessa andra språk är tyskan som med sina 14,3% behåller en betydande ställning som kunskapspråk inom klassisk filologi. Sammantaget med siffrorna för de andra språken är detta en indikation som har tydlig bäring på mina syften. Att behålla och även berika samlingen av böcker på andra språk än engelska förblir en viktig uppgift vid svenska universitetsbibliotek.

Avseende materialtyp: Kommer materialet i min undersökning att visa en liknande relation mellan tidskrifter och övrigt material som den amerikanska undersökningen visade? Ett anmärkningsvärt resultat från Crawford/Tuckers undersökning är att andelen referenser till tidskrifter ligger så stabilt kring 28% mellan 1956 och 2006.⁷⁰ Min undersökning redovisar ca 17% referenser till tidskrifter vid båda mätpunkterna vilket alltså representerar samma stabilitet över tid med på en lägre nivå. När man jämför dessa siffror med Kushkowskis resultat från undersökningen 1973-1992 så ser man en anmärkningsvärd skillnad. Denna referensanalys av uppsatser och avhandlingar visade vid sista mätpunkten ett bruk av tidskrifter på hela 50%. Men då ska man hålla i minnet att dessa texter var hämtade från hela det område som i USA kallas *arts and humanities* och inte enbart klassisk filologi. Kushkowski förklarar den höga siffran med att antalet vetenskapliga tidskrifter har ökat kraftigt mellan 1973-1992.⁷¹ Denna ökade tillgång verkar alltså

⁶⁹ Crawford (2013). s. 223.

⁷⁰ Crawford (2013). s. 224.

⁷¹ Kushkowski, Parsons & Wiese (2003). s. 473.

inte ha påverkat klassiska filologers refereringsmönster. Kanske kan man förklara detta fenomen utifrån Becher och Trowler's begrepp *urban* och *rural fields*. Den förväntan som finns inom urbana forskningsområden av typen biomedicin på att forskare löpande ska publicera sina resultat kan tänkas leda till att man publicerar sig i tidskrifter snarare än i böcker/monografier. Inom det rurala fältet klassisk filologi kan det tänkas att forskare i högre grad väntar med att publicera sina resultat tills hela undersökningsprojektet är fullbordat och att man då gärna gör detta i bokform.

Inom urbana fält är forskningsfronten ett viktigt koncept. Forskningsresultat betraktas i viss utsträckning som en färskvara som det gäller att få publicerade innan de blir obsoleta varför den vetenskapliga tidskriften blir ett naturligt val. Att klassisk filologi skulle kunna beskrivas som ett ruralt fält med låg publiceringstakt och stor frihet för forskare att välja specialområden visas inte bara genom den relativt låga andelen referenser till tidskrifter i min och Crawford/Tuckers undersökningar utan även av vissa aspekter rörande de övriga materialtyper som det refereras till. Jag syftar här på det över tid stabila bruket av material med ännu långsammare publiceringstakt än monografier såsom grammatiska, syntaktiska och metriska encyklopedier, kritiska textutgåvor av antika och medeltida texter och översättningar av dessa. Att framställa sådana texter tar mycket lång tid och är ibland frukten av ett helt livsverk.

Avseende ålder: Kommer materialet i min undersökning att visa på liknande stabil och hög genomsnittlig ålder på de dokument som det refereras till? Det resultat som Crawford betraktade som mest anmärkningsvärt med hans och Tuckers studier var den höga och stabila ålder som referenserna uppvisade. Vid alla tre mätpunkterna 1956-57, 1986 och 2006 låg åldern mycket nära 25 år.⁷² Mitt resultat visade en högre genomsnittlig ålder på referenserna och en viss förändring över tid. Vid min första mätperiod 1979-1989 låg den genomsnittliga åldern på 57,6 år för att sedan sjunka till 53,2 år vid den andra mätperioden 2007-2017.

Under det empiriska arbetet med referenserna märkte jag att en materialkategori som drog upp åldern var de latinska textutgåvorna. Detta gällde särskilt utgåvor av medeltida och nylatinska texter som ofta bara har utgivits vid ett tillfälle och detta för flera hundra år sedan. Crawford och Tucker uteslöt latinska textutgåvor ur sina referensanalyser och jag valde därför att även presentera mitt resultat i en version utan dessa i förväntan om en dramatisk sänkning av den genomsnittliga åldern. Med de latinska textutgåvorna borttagna visade resultatet på 47 år vid den första mätperioden och 41,8 år vid den andra. Åldern sjönk alltså med ca 10 år vid båda mätpunkterna. Det måste dock betraktas som anmärkningsvärt att den genomsnittliga åldern på referenser till böcker och tidskrifter på moderna språk ligger på över 40 år fortfarande vid mätperioden 2007-2017. Detta kanske

⁷² Crawford (2013). s. 220.

säger något om att klassisk filologi är ett forskningsområde som kan betraktas som ruralt i den meningen att forskningsresultat inte ses som en färskvara utan kan behålla sitt värde långt efter att de först publicerades.

Avseende uppsatsens syften: Vad kan svaren på ovanstående tre frågor ha att säga i relation till de två syften som min undersökning är tillägnad? Utifrån mitt resultat kan man konstatera att eftersom svenska doktorander i latin i sin forskning fortfarande använder 50% texter som är skrivna på andra språk än engelska så bör svenska forskningsbibliotek behålla sitt franska, tyska och italienska material samt även fortsätta att investera i dessa samlingar. Eftersom doktoranderna refererar till texter som i genomsnitt är mer än 40 år gamla så kan inte ett dokumentets ålder vara ett kriterium vid beslut om gallring av samlingar i klassisk filologi.

Då min studie endast undersöker doktoranders referensbeteenden kan man ur den inte säga något bestämt om hur studenter på grundnivå och avancerad nivå refererar i sina uppsatser. Dock kan man göra ett antagande att den doktorand som i hög grad refererar till äldre tyskspråkig litteratur utvecklade denna vana under sin tid som student på de lägre nivåerna. Detta skulle i så fall innebära att dessa bibliotekssamlingar kommer även studenterna till godo vilka i sin tur är betydligt fler till antalet än doktoranderna.

När det gäller tidskrifter så hade mitt syfte uppfyllts på ett bättre sätt om jag hade undersökt och redovisat referenserna ned till nivån enskild tidskrift. Detta hade givit ett verktyg för att utvärdera vilka tidskrifter ett universitetsbibliotek bör prioritera för den händelse att man står inför sparkrav. Mitt resultat visar inte på en ökning över tid avseende bruket av tidskrifter men med drygt 17% referenser till denna materialkategori är den fortfarande en viktig kunskapskälla för klassiska filologer som bör finnas representerad i generös utsträckning vid svenska universitetsbibliotek.

I följande avslutande avsnitt kommer jag att diskutera idéer till vidare forskning som har dykt upp i mitt tänkande under arbetet med denna undersökning.

Forskningsidéer

En faktor som jag inte har studerat närmare i detta uppsatsarbete men som i sig vore intressant att undersöka är vilken eventuell inverkan det ämne en avhandling är tillägnad kan ha på referenserna. Med ämne menar jag inte forskningsområdet latin utan den enskilda avhandlingens specifika fokus som till exempel avhandling nr. 1 i denna undersökning som heter *The Prose Rhythm of Sallust and Livy* som alltså behandlar två antika romerska författare. I tabellerna 6 och 7 har jag gjort en sammanställning av de 20 avhandlingar vars referenslistor jag har undersökt i detta uppsatsarbete. I dessa tabeller har jag bland annat redovisat avhandlingarnas titel samt även gjort en notering om vilken tidsperiod avhandlingen behandlar

utifrån en grov uppdelning i antik, medeltid och nylatin. Med hjälp av dessa uppgifter, och förstås sammanställningen av referenserna, skulle man kunna se om det finns några systematiska skillnader i refereringsmönstret mellan nyss nämnda avhandling nr. 1 och till exempel nr. 18 som har titeln *The Voice of a waning Empire. Selected Latin Poetry of Magnus Rönnow from the Great Northern War*. Avhandling nr. 1 behandlar alltså två antika, och därtill mycket kända, romerska historiker medan avhandling nr. 18 behandlar en svensk nylatinsk poet, för de flesta okänd, som var verksam vid slutet av den svenska stormaktstiden. Jag föreställer mig att man skulle finna skillnader i refereringsmönstret när det gäller både språk och ålder på referenserna. Som jag har nämnt och diskuterat i föregående huvuddel om undersökningens resultat är det paradoxalt nog så att det är de avhandlingar som behandlar ämnen i nyare tid, det vill säga 1500-talet och framåt, som uppvisar ett större antal äldre referenser. Detta kan bero på att de avhandlingar som behandlar ämnen i den romerska antiken ofta begagnar sig av latinska textutgåvor som är framställda i vår egen närtid. De avhandlingar som behandlar nylatinska texter å andra sidan använder ibland ett stort antal tryckta latinska textutgåvor som kan vara 300–400 gamla och på vilka det ibland inte finns några kritiska textutgåvor producerade i vår egen närtid. Ett exempel på en sådan avhandling är nyss nämnda nr. 18 om den svenske nylatinske poeten Magnus Rönnow. Jag tror alltså att en referensanalytisk studie som har avhandlingarnas eller tidskriftsartiklarnas specifika ämne och tidsperiod med som aspekt i frågeställningen skulle vara en intressant idé för framtida forskning.

En annan möjlig forskningsidé har jag kortfattat berört i redovisningen av mina resultat. Nämligen den eventuella relationen mellan referensernas språk och det språk som avhandlingen eller tidskriftsartikeln är författad på. I min undersökningens andra mätperiod var samtliga 10 avhandlingar författade på engelska men i den första mätperioden fanns även 5 avhandlingar som var författade på tyska, franska och svenska. Då detta material är alltför litet menade jag mig inte kunna säga något generellt om dessa förhållanden men jag noterade ändå att en avhandling skriven på tyska, franska eller svenska innehöll fler referenser på de språken än de avhandlingar som var skrivna på engelska. Jag tycker alltså att det vore en intressant forskningsidé att utifrån ett betydligt större material undersöka relationen mellan referensernas språk och det språk som avhandlingar eller tidskriftsartiklar är författade på.

Slutligen, vilket jag har antytt flera gånger, så tycker jag att en referensanalys av avhandlingar och tidskriftsartiklar inom klassisk filologi som redovisar referenser ned till enskild namngiven tidskrift vore intressant. En sådan referensanalys skulle enligt min mening göras på texter som är publicerade under de senaste åren för att få en aktuell bild av vilka tidskrifter klassiska filologer som är verksamma i Sverige faktiskt använder sig av. För att göra materialet större skulle man vid en

sådan undersökning kunna inkludera artiklar av svenska filologer som är publicerade i internationella tidskrifter som är tillägnade klassisk filologi.

Sammanfattning

Denna uppsats har två syften. För det första att bereda beslutsunderlag för bibliotekarier och andra personer som har att hantera boksamlingar inom ämnet latin och det bredare området klassisk filologi på svenska universitetsbibliotek. För det andra att bereda beslutsunderlag för bibliotekarier och andra personer som har att besluta om prenumerationer och licensieringar av vetenskapliga tidskrifter om klassisk filologi vid svenska universitetsbibliotek. För att uppnå dessa syften har jag genomfört en referensanalys av 20 doktorsavhandlingar i ämnet latin som är författade vid svenska universitet. Avhandlingarna är fördelade på två mätperioder med åren 1979-1989 som första mätperiod och 2007-2017 som den andra. Syftet med att ha två mätperioder har varit att kunna se förändringar och trender över tid.

Förebilden för min studie har varit en artikel från 2013 av Gregory A. Crawford. I denna presenteras resultaten från en referensanalys av två årgångar av tidskriften *Transactions of the American Philological Association*. Resultaten visar på säregenheter hos klassiska filologer vad avser bruket av äldre texter samt monografier i relation till tidskrifter. Det mest anmärkningsvärda med resultaten är den stabilitet över tid som refereringsbeteendet hos klassiska filologer uppvisar. Jag valde därför att använda Crawfords resultat som teoretisk grund för mina egna frågeställningar. Dessa har handlat om huruvida jag kan se en liknande stabilitet över tid hos klassiska filologer som har varit verksamma vid svenska universitet. Eftersom det inte finns någon tidskrift ägnad klassisk filologi som publiceras i Sverige har jag istället valt att göra min referensanalys på doktorsavhandlingar i ämnet latin.

Min metod har varit att sortera alla referenser från referenslistorna i 20 avhandlingar i fasta kategorier som representerar språk och materialtyp. Jag har även räknat ut åldern på referenserna samt gjort beräkningar av genomsnittlig ålder och förändring över tid.

Mina resultat har visat att avseende referensernas språk så använder de svenska filologerna texter på andra språk än engelska i högre grad än vad som framgick i den amerikanska studien. Vad gäller materialtyp så visar mina resultat på en liknande stabilitet i bruket av tidskrifter i förhållande till annat material. Åldern på referenserna i min studie visar en ännu högre genomsnittlig ålder än i Crawfords studie och visar även på en liknande stabilitet över tid.

I slutdiskussionen har jag använt mig av Becher och Trowler's teoretiska begrepp *urban* och *rural fields* för att söka en förklaring till dessa egenheter i refereringsmönstret som mitt resultat har uppvisat. Dessa begrepp är ägnade att förklara skillnader mellan olika forskningsområden. Jag har i slutdiskussionen argumente-

rat för att mina resultat pekar mot att klassisk filologi är ett *rural field*. Ett sådant karakteriseras av att det råder stor frihet bland forskare att själva välja sina specialområden samt att forskningsfronten har mindre betydelse än inom många andra ämnen.

I relation till uppsatsens syften visar mina resultat att svenska universitetsbibliotek som hanterar samlingar i klassisk filologi bör behålla sina äldre böcker samt även fortsätta att investera i ny litteratur på engelska, tyska, franska och italienska. De bör även fortsätta att tillhandahålla tidskrifter inom klassisk filologi eftersom mina resultat visar på en stabilitet över tid avseende bruket av dessa. En fördjupad studie skulle kunna ge information om just vilka tidskrifter på området som är de mest betydande för forskarna.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

- Aili, Hans (1979), *The Prose Rhythm of Sallust and Livy*. Stockholm.
- Andersson, Elin (2011), *Responsiones Vadstenenses. Perspectives on the Brigetine Rule in Two Texts from Vadstena and Syon Abbey*. Stockholm.
- Asztalos, Monika (1982), *Petrus de Dacia. De Gratia Naturam ditante sive de Virtutibus Christinae Stumbelensis. Edition critique avec une introduction*. Stockholm.
- Bartonek Åhman, Hannah (2014), *The hero and the law. A study of Silius Italicus' Punica*. Uppsala.
- Björk, Martina (2016), *Ovid's Heroides and the Ethopoeia*. Lund.
- Björkvall, Gunilla (1986), *Corpus Troporum V. Les deux Tropaires d'Apt, mss. 17 et 18*. Stockholm.
- Bäärnhelm, Göran (1980), *Magnus Erikssons landslag. Latinsk översättning (ca år 1500) av Ragvald Ingemundsson*. Stockholm.
- Dahlberg, Elena (2014), *The voice of a waning empire. Selected Latin Poetry of Magnus Rönnow from the Great Northern War*. Uppsala.
- Ehrling, Sara (2011), *De Inconexis Continuum. A Study of the Late Antique Latin Wedding Centos*. Göteborg.
- Ekbom, Moa (2013), *The Sortes Vergilianae. A Philological Study*. Uppsala.
- Haverling, Gerd (1988), *Studies on Symmachus' Language and Style*. Göteborg.
- Iversen, Gunilla (1980), *Corpus Troporum IV. Tropes de l'Agnus Dei*. Stockholm.
- Jönsson, Ann-Mari (1988), *Johannes Messenius. Chronologiae Sanctae Birgittae. A Critical Edition with Introduction and Commentary*. Lund.
- Nilsson, Astrid (2016), *Johannes Magnus and the Composition of Truth. Historia de omnibus Gothorum Sueonnumque regibus*. Lund.
- Sjöblad, Aron (2009), *Metaphors Cicero lived by. The Role of Metaphor and Simile in De Senectute*. Lund.
- Thor, Andreas (2013), *Studies on Juvenecus' Language and Style*. Uppsala.
- Widén, Gunhild (1984), *The Roman Chancery Tradition. Studies in the Language of Codex Theodosianus and Cassiodorus' Variae*. Stockholm.
- Wifstrand Schiebe, Marianne (1981), *Das ideale Dasein bei Tibull und die Goldzeit-konzeption Vergils*. Uppsala.

- Wistrand, Magnus (1979), *Cicero Imperator. Studies in Cicero's Correspondence 51-47 B.C.* Göteborg.
- Öhrman, Magdalena (2008), *Varying Virtue. Mythological Paragons of Wifely Virtues in Roman Elegy.* Lund.

Litteratur

- Bornmann, Lutz & Daniel, Hans-Dieter (2008), What do Citation Counts measure? A Review of Studies on Citing Behavior. *Journal of Documentation*, vol. 64, nr. 1, s. 45–80.
- Crawford, Gregory A (2013), A Citation Analysis of the Classical Philology Literature: Implications for Collection Development. *Evidence Based Library and Information Practice*, vol. 8, nr. 2, s. 214–224.
- Dabrishus, Mara (2005), *The Forgotten Scholar: Classical Studies and Periodical Use.* Masteruppsats, University of North Carolina.
- Dalbello, Marija, Lopatovska, Irene, Mahony, Patricia & Ron, Nomi (2006). *Electronic Texts and the Citation System of Scholarly Journals in the Humanities: Case Studies of Citation Practices in the Fields of Classical Studies and English Literature.* Konferenstext, University of Arizona.
- Daniel, Hans-Dieter, Ochsner, Michael & Hug, Sven E (2016), *Research Assessment in the Humanities.* Wiesbaden.
- Dardel, Erik (2004), *Uppsatsreferenser i svenska doktorsavhandlingar i arkeologi 1972-2002. En teoretisk diskussion och en bibliometrisk undersökning.* Masteruppsats i Biblioteks & Informationsvetenskap, Uppsala. Institutionen för ABM.
- Hammarfelt, Björn (2012), *Following the Footnotes : A Bibliometric Analysis of Citation Patterns in Literary Studies.* Doktorsavhandling i Biblioteks & Informationsvetenskap, Uppsala. Institutionen för ABM.
- Jaric, Ivan, Knezevic-Jaric, Jelena & Lenhardt, Mirjana (2014), "Relative age of references as a tool to identify emerging research fields with an application to the field of ecology and environmental sciences", *Scientometrics*, vol. 100, nr. 2, s. 519-529.

- Kellsey, Charlene & Knievel, Jennifer E (2004), Global English in the Humanities? A Longitudinal Citation Study of Foreign-Language Use by Humanities Scholars. *College & Research Libraries*, vol. 65, nr 3, s. 194-204.
- Kostoff, R. N. (1998), The Use and Misuse of Citation Analysis in Research Evaluation”, *Scientometrics*, vol. 43, nr. 1, s. 27–43.
- Krause, Annelies (1977), Die Festschrift-ein bibliographisches Stiefkind?. *Zentralblatt für Bibliothekswesen*, vol. 91, nr 5, s. 229-231.
- Kushkowski, Jeffrey D., Parsons, Kathy A. & Wiese, William H (2003), Master’s and Doctoral Thesis Citations: Analysis and Trends of a Longitudinal Study, *Libraries and the Academy*, vol. 3 nr. 3, s. 459–479.
- Mackay, Camilla (2003), Classification of a Classical Studies Library in Greece and the Changing Nature of Classical Scholarship in the Twentieth Century, *Cataloging & Classification Quarterly*, vol. 36, nr. 2, s. 31–43.
- Mike Thelwall (2008), Bibliometrics to webometrics, *Journal of Information Science*, vol. 34, nr. 4, s. 605–621.
- Peters, H. P. F. & Raan, A. F. J. van (1994), On Determinants of Citation Scores: A Case Study in Chemical Engineering, *Journal of the American Society for Information Science*, vol. 45, nr. 1, s. 39-49.
- Salö, Linus (2016), *Languages and Linguistic Exchanges in Swedish Academia*. Doktorsavhandling, Stockholm. Institutionen för det svenska språket och flerspråkighet.
- Schneider, Jesper W. & Borlund, Pia (2004), Introduction to Bibliometrics for Construction and Maintenance of Thesauri: Methodical Considerations. *Journal of Documentation*, vol. 60, nr. 5, s. 524–549.
- Sukovic, Suzana (2009), References to E-Texts in Academic Publications, *Journal of Documentation*, vol. 65, nr. 6, s. 997-1015.
- Thelwall, Mike & Delgado, Maria M. (2015), Arts and Humanities Research Evaluation: no Metrics please, just Data. *Journal of Documentation*, vol. 71, nr. 4, s. 817–833.
- Tucker, B.R. (1959), Characteristics of the Literature cited by Authors of the Transactions of the American Philological Association, 1956 and 1957. Masteruppsats, University of North Carolina.

Williams, P., Stevenson, L., Nicholas, D. & Watkinson, A. (2009), The role and future of the monograph in arts and humanities research *ASLIB Proceedings*, vol. 61, nr. 1, s. 67–82.

Wilson, Virginia (2016), Research Methods: Bibliometrics. *Evidence Based Library and Information Practice*, vol. 11, nr. 1, s. 50–52.